

سود و زیان شرکت ها

معمولاً سود سهام هنگامی توسط واحد سرمایه گذار به عنوان درآمد شناسائی و بر حسابها ثبت می‌شود که توسط واحد سرمایه پذیر اعلام و پرداخت می‌گردد. در صورتی که میزان سود سهام پرداختی توسط سهام سرمایه پذیر بیش از منابعی باشد که واحد مزبور برای اعلام سود سهام در اختیار دارد، مبلغ اضافی باید به عنوان سود سهام مازاد بر سود قابل تقسیم محسوب شود. به عبارت دیگر سود سهام مازاد بر سود قابل تقسیم بیانگر برگشت بخشی از حقوق صاحبان سهام واحد سرمایه پذیر به استثنای سود انباشته، است. واحد سرمایه پذیر موظف است این موضوع را به نحو مناسب به اطلاع سلرمایه گذاران برساند. نظر به این که سود سهام مازاد بر سود قابل تقسیم به عنوان برگشت سرمایه گذاری تلقی می‌شود، واحد سرمایه گذار باید این مبلغ را به حساب سرمایه گذاری بستانکار و حسابهای دریافتی یا بانک را حسب مورد، بدھکار کند.

مثال: شرکت الف ۱۵ درصد سهام عادی شرکت «ب» را در سال 13×1 است، شرکت الف

سود سهام دریافتی را باید به شرح زیر در حسابها ثبت کند:

۲۲/۵۰۰

بانک

۱۵/۰۰۰

در آمد سود سهام

۷/۵۰۰

سرمایه گذاری در سهام شرکت «ب»

ثبت سود سهام دریافتی بر مبنای ۱۵ درصد سود سهام اعلام و پرداخت شده.

۲- کاهش دائمی در ارزش سرمایه گذاری:

زیانهای عملیاتی واحد سرمایه پذیر که به کاهش خالص داراییهای آن منجر و دورنمای اقتصادی آن را به طور جدی خدشه دار می‌سازد، توسط واحد سرمایه گذار در حسابها ثبت می‌شود.

در چنین وضعیتها بخشی از سرمایه گذاری بلند مدت از بین رفته قلمداد می‌گردد. واین واقعیت از طریق کاهش دادن ارزش سرمایه گذاری در حسابهای واحد سرمایه گذار نشان داده می‌شود. این نحوه عمل از نظر استانداردهای حسابداری نیز مورد تائید است.

«اگر کاهش در ارزش سرمایه گذاری دائمی باشد، بهای تمام شده سرمایه گذاری ها باید به ارزش جدید کاهش داده شود، مبلغ کاهش یافته باید به عنوان زیان تحقق یافته در حساب ثبت شود. ارزش جدید نباید در نتیجه افزایشهای بعدی در قیمت سرمایه گذاری، تغییر کند» ثبت حسابداری مربوط به زیان ناشی از کاهش دائمی ارزش سرمایه گذاریها به شرح زیر است:

زیان تحقیق یافته ناشی از کاهش ارزش سرمایه گذاریها

بلند مدت ***

سرمایه گذاری در سهام عادی شرکت .... ***

ثبت کاهش دائمی در ارزش سرمایه گذاریها بلند مدت در سهام عادی زیان ناشی از کاهش دائمی ارزش سرمایه گذاریها در محاسبه سود قبل از اقلام غیر متربقه و آثار انباسته تغییرات حسابداری در صورت حساب سود زیان منظور می‌شود. اگر چه استانداردهای حسابداری رهنمودی جزئی در ارتباط با تعیین وجود کاهش دائمی در ارزش سرمایه گذاریها بلند مدت ارائه داده است اما، برای شناسائی این کاهش موارد زیر نیز باید

مورد توجه قرار گیرد:

۱- تاریخ سرمایه گذاری در سهام

۲- مبلغ کاهش در ارزش سرمایه گذاری و مدت زمانی که قیمت بازار سهام از بهای تمام شده آن کمتر بوده است.

۳- وضعیت مالی (وضعیت نقدینگی) و آینده واحد سرمایه پذیر.

۴- وضعیت مالی (وضعیت نقدینگی) واحد سرمایه گذار.

۵- اهمیت مبلغ کاهش در ارزش سرمایه گذاری در مقایسه با سود خالص و حقوق صاحبان سهام واحد سرمایه گذار.

۳_ به کار گیری قاعده اقل بهای تمام شده یا قیمت بازار :

طبق استانداردهای حسابداری ، به منظور بکارگیری قاعده اقل بهای تمام شده یا قیمت بازار در مورد سرمایه گذاریهای بلند مدت ، بهای تمام شده سرمایه گذاریهای بلند مدت در هر زمان بهای اولیه سرمایه گذاریهای مزبور خواهد بود و به استثنای موارد زیر که بهای تمام شده جدیدی برای سرمایه گذاریها تعیین می شود .

الف - نقل و انتقال بخشی از سرمایه گذاری در سهام بین مجموعه سرمایه گذاریهای کوتاه مدت و بلند مدت (تغییر طبقه بندی از کوتاه مدت به بلند مدت و بالعکس) در مواردی که قیمت بازار آنها از بهای تمام شده کمتر است .

ب _ کاهش ارزش بخشی از سرمایه گذاریها تا قیمت بازار ، به منظور انعکاس کاهش دائمی در قیمت بازار ، که کمتر از بهای تمام شده (اولیه) سرمایه گذاری است .

در مواردی که جمع ارزش بازار مجموعه سرمایه گذاریهای بلند مدت ، بر مبنای روش بهای تمام شده ، از بهای تمام شده آنها کمتر است به کار گیری روش‌های حسابداری خاص ضروری خواهد بود . این گونه مجموعه حسابداریها باید به اقل تمام شده یا قیمت بازار ارزیابی گردد .

در ثبت تعديلی که در پایان دوره مالی برای به کارگیری قاعده اقل بهای تمام شده یا قیمت بازار انجام می شود ، از حسابی تحت عنوان ذخیره کاهش ارزش ، جهت ثبت تفاوت بین بهای تمام شده و قیمت بازار ، واژ حسابی تحت عنوان زیان تحقق نیافته ، برای ثبت طرف مقابل آن استفاده خواهد شد . مانده حساب ذخیره کاهش ارزش سرمایه گذاری بلند مدت در ترازنامه از بهای تمام شده سرمایه گذاری بلند مدت و مانده انباشته زیانهای تحقق نیافته ناشی از این گونه سرمایه گذاریهای بلند مدت در قسمت حقوق صاحبان سهام به عنوان زیان سرمایه ای گزارش

می شود . زیانهای تحقق نیافته در نتیجه تأثیر کاهش دائمی در ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت یا سودهای تحقق نیافته بعدی حذف می شود . در هیچ شرایطی سودهای انباشته تحقق نیافته که در نتیجه افزایش‌های بعدی در قیمت بازار سرمایه گذاری ایجاد می شود نباید از زیانهای انباشته بیشتر شود زیرا به افزایش بهای تمام شده سرمایه گذاری منجر خواهد شد . به عبارت دیگر ، هر گونه افزایش بعدی در قیمت بازار سرمایه گذاری حداکثر می تواند مانده انباشته زیانهای تحقق نیافته را خنثی کند . برای تشریح نحوه حسابداری مربوط به ارزیابی سرمایه گذاریهای بلند مدت به اقل بهای تمام شده یا قیمت بازار مثالهای زیر ارائه می شود :

مثال ۱ - شرکت خراسان در ابتدای سال 13×1 مبلغ ۲۰۰ ریال در سهام عادی شرکت تهران سرمایه گذاری کرده است . قیمت بازار سرمایه گذاری مذبور در پایان سال 13×1 بالغ بر ۱۶۰ ریال و در پایان سال 13×2 بالغ بر ۱۸۴ ریال بود .

ثبت حسابداری لازم به منظور ارزیابی سرمایه گذاری بلند مدت به اقل بهای تمام شده ، یا قیمت بازار در پایان هر یک از سالهای 13×1 و 13×2 به شرح زیر است .

پایان سال 2×13 :

زیان تحقق نیافته کاهش ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت

ذخیره کاهش ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت به قیمت بازار

ایجاد و ثبت ذخیره کاهش ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت

پایان سال 2×13 :

ذخیره کاهش ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت به قیمت بازار

زیان تحقق نیافته کاهش ارزش سرمایه گذاریهای

بلند مدت

تعديل ذخیره کاهش ارزش سرمایه گذاریها به ميزان مورد نياز در پایان سال 2×13

زمانی که سرمایه گذاریهای بلند مدت به قیمتی کمتر از بهای تمام شده اولیه آن به فروش می‌رسد ، تفاوت به عنوان زیان تحقق یافته محسوب و در حسابها ثبت می‌شود اما تا پایان دوره حسابداری مربوط هیچگونه ثبتی در حسابهای ذخیره کاهش ارزش و زیان تحقق نیافته کاهش ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت صورت نمی‌گیرد .

در ادامه مثال قبل فرض کنید که شرکت سرمایه گذار در دهم شهریور سال 13×3 بهشی از سرمایه گذاریهای بلند مدت را که بهای تمام شده آن ۱۰۰۰۰ ریال است به مبلغ ۷۵۰۰۰ ریال به فروش می‌رساند . قیمت بازار سایر سرمایه گذاریهای شرکت در پایان سال 13×3 به

شرح زیر است :

دهم شهریور سال 13×3 :

۷۵۰۰۰	بانک
۲۵۰۰۰	زیان تحقق یافته (ناشی از فروش سرمایه گذاریهای بلند مدت)
۱۰۰۰۰	سرمایه گذاریهای بلند مدت

ثبت فروش بخشی از سرمایه گذاریهای بلند مدت

پایان سال 13×3 :

ذخیره کاهش ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت به قیمت بازار

زیان تحقق نیافته کاهش ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت

تعدیل ذخیره کاهش ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت به میزان نیاز در پایان سال 13×3

بخشی از ترازنامه شرکت خراسان در پایان هر یک از سالهای 13×1 ، 13×2 ، 13×3 به شرح

زیر خواهد بود :

سال ۱۳×۳	سال ۱۳×۲	سال ۱۳×۱
ریال	ریال	ریال
سرمایه گذاریها :		
سرمایه گذاریهای بلند مدت در سهام به بهای تمام شده ۲۰۰ ریال ۲۰۰۰۰ ریال ۱۰۰۰۰ ریال		
۱۰۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۴۰۰۰۰
۹۰۰۰۰	۱۸۴۰۰	۱۶۰۰۰
***	***	***
حقوق صاحبان سهام :		
سرمایه و سود (زیان) انباسته		
کسر می شود : زیان تحقق نیافته کاهش ارزش		
۱۶۰۰۰	۴۰۰۰۰	۱۰۰۰۰
***	***	***

مثال ۲
 ۱_ شرکت گیلان در ۱/۱/۵ کمتر از ۲۰ درصد سهام شرکتهای الف و ب را به شرح زیر خریداری می کند .

- الف _ ۵۰۰ سهم ۵۰۰ ریالی شرکت الف به قیمت هر سهم ۲۰۰ ریال
- ب _ ۴۰۰۰ سهم ۱۰۰۰ ریالی شرکت ب به قیمت هر سهم ۲۰۰۰ ریال
- ۲_ ارزش بازا رمزبور در پایان سال ۱۳×۱ به شرح زیر بوده است :

الف _ ارزش بازار هر سهم شرکت الف ۰۰۰۰ ریال .

ب _ ارزش بازار هر سهم شرکت ب ۲۰۰ ریال

۳_ ارزش بازار هر سهم شرکت الف در $13 \times 2 / 4 / 15$ تا مبلغ ۷۰۰ ریال کاهش یافت . کاهش

مزبور دائمی است .

۴- در تاریخ $13 \times 2 / 8 / 10$ ۱۰۰۰ سهم از سهام شرکت ب به طور غیرمنتظره به بهای هر

سهم ۴۰۰ ریال نقداً به فروش رسید .

۵- ارزش بازار سهام در پایان سال 13×2 به شرح زیر بوده است (انتظار می‌رود افزایش و

کاهش در ارزش بازار سهام موقتی باشد) ،

الف _ ارزش بازار هر سهم شرکت الف ۵۵۰ ریال .

ب _ ارزش بازار هر سهم شرکت ب ۲۰۰ ریال .

ثبت‌های حسابداری مربوط به رویدادهای فوق به شرح زیر خواهد بود :

۱ _ در تاریخ $13 \times 1 / 5$ (خرید سهام) :

سرمایه گذاریهای بلند مدت در سهام

۱۴ ر.۰۰۰

بانک

۲ _ در تاریخ $13 \times 1 / 12 / ۲۹$ (ثبت تعديلی با توجه به بکارگیری قاعده اقل بهای تمام شده یا

قیمت بازار) :

زیان تحقیق نیافته کاهش ارزش سرمایه گذاریهای

بلند مدت در سهام

ذخیره کاهش ارزش سرمایه گذاریها به ارزش

۶۰۰ ر.۰۰۰

بازار

شرکت	تعداد سهام	بهای تمام شده	جمع بهای تمام شده	ارزش بازار هر سهم	جمع ارزش بازار هر سود (زیان تحقق یافته)	سود (زیان تحقق یافته)
الف	۵۰۰ ریال	۱۲۰۰ ریال	۱۰۰۰ ریال	۱۰۰۰ ریال	۱۰۰۰ ریال	۱۰۰۰ ریال
ب	۴۰۰۰ ریال	۲۰۰۰ ریال	۱۰۰۰ ریال	۱۰۰۰ ریال	۱۰۰۰ ریال	۴۰۰۰ ریال

۳- در تاریخ ۱۳۹۴/۰۲/۱۵ - شناسایی کاهش دائمی در ارزش سهام شرکت الف :

زیان تحقق یافته کاهش ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت

$$\text{سرمایه } \{5,000 \times (1,200 - 700)\} = 2,500,000$$

سرمایه گذاریهای بلند مدت در سهام

۴- در تاریخ ۱۳۹۴/۰۲/۱۰ - فروش غیرمنتظره ۱,۰۰۰ ریال سهم شرکت ب :

بانک ۲,۵۰۰,۰۰۰ ریال

سرمایه گذاریهای بلند مدت در سهام

سود تحقق یافته فروش سرمایه گذاریهای بلند مدت ۴۰۰,۰۰۰ ریال

۵- در تاریخ ۱۳۹۴/۰۲/۲۹ - ثبت تعديلی بر مبنای به کار گیری قاعده اقل بهای تمام شده یا

قیمت بازار :

ذخیره کاهش ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت به ارزش بازار ۴۵۰,۰۰۰ ریال

زیان تحقق نیافته کاهش ارزش سرمایه گذاریهای بلند مدت ۴۵۰,۰۰۰ ریال

محاسبات :

بهای تمام

شده هر جمع بهای تمام ارزش بازار
جمع ارزش بازار سود (زیاد تحقق نیافته)

	سهم	شده	هر سهم
--	-----	-----	--------

نمرکت	تعداد سهام	ریال	ریال	ریال	ریال	ریال	ریال
ف	۵۰۰۰	۷۰۰	۳۵۰۰۰	۵۵۰	۲۷۵۰۰۰	(۷۵۰۰۰)	۱۵۰۰۰
ب	۳۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰۰۰	۲۰۰	۲۰۰۰۰۰	۶۰۰۰	۱۵۰۰۰
		۹۵۰۰۰					

مانده بستانکار حساب ذخیره کاهش ارزش سرمایه گذاری

قبل از (۱۳×۲/۱۲/۲۹)

مانده بستانکار مورد نیاز ذخیره کاهش ارزش سرمایه گذاری در تاریخ
۱۵۰۰۰

(۱۳×۲/۱۲/۲۹)

ثبت تعديلی که باید انجام شود .

توضیحات مربوط به ثبتهای انجام شده در بالا به شرح زیر است :

الف - همانگونه که در ثبتهای ۲ و ۵ نشان داده شده است قاعده بهای تمام شده یا قیمت بازار
به جای ایکه در مورد هر یک از سرمایه گذاریها به طور جداگانه اعمال شود به مجموعه سرمایه
گذاریها بلند مدت بکار گرفته شده است .

ب _ مانده زیان تحقق یافته در تاریخ ۱۳×۲/۴/۱۵ که مربوط به کاهش دائمی بازار سهام
شرکت الف است (۲۵۰۰ ریال) و سود تحقق یافته در تاریخ ۱۳×۲/۸/۱۰ که مربوط به
فروش سهام شرکت ب است (۴۰۰۰ ریال) به خلاصه حساب سود و زیان بسته می شود .

ج _ هنگام فروش ۱۰۰۰ سهم از سهام شرکت الف در تاریخ ۱۰/۸/۱۳، تفاوت بین قیمت فروش و بهای تمام شده به عنوان سود تحقق یافته شناسائی می شود . همچنین مانده حساب ذخیره کاهش لرزش سرمایه گذاریهای بلند مدت در پایان دوره مالی مناسب با مجموعه سرمایه گذاریهای بلند مدت در تاریخ مزبور تعدیل می شود .

در ثبت های بالا نحوه حسابداری مربوط به تعییر طبقه بندی هر یک از سرمایه گذاریها از کوتاه مدت به بلند مدت و بالعکس نشان داده نشده است . نقل و انتقال سرمایه گذاریها باید با توجه به قاعده اقل بهای تمام شده یا قیمت بازار انجام شود . قیمتی که به این ترتیب تعیین می شود بهای تمام شده سرمایه گذاری برای دوره بعد محسوب می گردد . در صورتی که قیمت بازار سهام از بهای تمام شده آن کمتر باشد ، مابه التفاوت باید به عنوان زیان تحقق یافته شناسائی و در صورت حساب سود و زیان نشان داده شود . نحوه انکاس رویدادهای مزبور در صورتهای مالی هر یک از سالهای مربوط به شرح زیر است :

بخشی از صورتهای مالی شرکت گیلان

13×2	13×1	
۲۵۰۰ر.۰۰	-----	صورت حساب سود و زیان :
		زیان تحقق یافته در قیمت بازار
		سرمایه گذاریهای بلند مدت
		سود تحقق یافته ناشی از فروش
		سرمایه گذاریهای بلند مدت
۴۰۰۰ر.۰۰	-----	ترازنامه :
		سرمایه گذاریهای بلند مدت :
۱۴۰۰۰ر.۰۰	-----	سرمایه گذاری در سهام (بهای تمام شده)
		۹۵۰۰ر.۰۰
		کسر می شود : ذخیره کاهش ارزش
(۱۵۰۰۰)	(۶۰۰۰)	سرمایه گذاریها
۹۳۵۰ر.۰۰	۱۳۴۰۰ر.۰۰	حقوق صاحبان سهام :
۱۵۰۰۰	۶۰۰۰ر.۰۰	زیان تحقق نیافته نسبت به
		سرمایه گذاری بلند مدت در سهام
		روش ارزش ویژه :
همان گونه که قبل اشاره شد ، روش ارزش ویژه بر این فرض مبتنی است که واحد سرمایه گذار		
تعداد کافی از سهام واحد سرمایه پذیر را در مالکیت دارد به گونه ای که بتواند بر خط مشی های		
مالی و عملیاتی واحد سرمایه پذیر نفوذ قابل ملاحظه اعمال کند که یکی از آثار آن تاثیر بر خط		

مشی اعلام سود سهام واحد سرمایه پذیر است. بنابراین ، در چنین مواردی ، سود سهام پرداختی توسط واحد سرمایه پذیر دیگر نمی تواند معیار مناسبی در مورد بازده سرمایه گذاری واحد سرمایه گذار محسوب شود ، زیرا فرض بر این است که واحد سرمایه گذار با مالکیت حداقل ۲۰ درصد سهام می تواند بر خط مشی اعلام و پرداخت سود سهام توسط واحد سرمایه پذیر تاثیر گذارد . در چنین حالتی ، سود سهام پرداختی توسط واحد سرمایه پذیر ممکن است به جای این که معیار اندازه گیری سود آوری سرمایه گذاری تلقی می شود بیانگر ملاحظاتی نظیر حفظ نقدینگی واحد سرمایه پذیر یا نیازهای نقدی واحد سرمایه گذاری باشد .

برای مثال ، فرض کنید یک واحد سرمایه گذار در ۱۰۰ درصد سهام عادی یک واحد سرمایه پذیر سرمایه گذاری کرده است . واحد سرمایه پذیر طی دو سال سود آور بوده اما هیچگونه سود سهامی را اعلام و پرداخت نکرده زیرا واحد سرمایه گذار نیازی به وجوده نقدی اضافی نداشته است . در سال سوم اگر چه واحد سرمایه پذیر زیان داشته اما سود سهام قابل توجهی پرداخت کرده است عدم شناسائی و گزارش در آمد سرمایه گزاری توسط واحد سرمایه گذار در سالهای اول و دوم که پرداخت کرده است عدم شناسائی و گزارش در آمد سرمایه گذاری توسط واحد سرمایه گذار در سالهای اول و دوم که واحد سرمایه پذیر سود آورده بوده است و شناسائی و گزارش در آمد قابل توجه برای سرمایه گذاری در سال سوم که واحد سرمایه پذیر متحمل زیان شده است ، می تواند گمراه کننده باشد .

تحقیق نفوذ قابل ملاحظه واحد سرمایه گذار بر واحد سرمایه پذیر لزوما مستلزم مالکیت صد در صد سهام واحد سرمایه پذیر نیست . در مواردی که سهام عادی واحد سرمایه پذیر در اختیار تعداد زیادی سهامدار است ، سرمایه گذار می تواند با داشتن کمتر از ۵۰ درصد سهام بر خط مشی های مالی و عملیاتی واحد سرمایه پذیر نیز نفوذ قابل ملاحظه اعمال کند زیرا به ندرت اتفاق می افتد که بقیه صاحبان سهام نسبت به کلیه مسائل اتفاق نظر داشته باشند .

هنگامی که واحد سرمایه گذار بر واحد سرمایه پذیر نفوذ قابل ملاحظه دارد ، استفاده از روش ارزش ویژه در مقایسه با روش بهای تمام شده باعث می شود تا حقوق (منافع) متعلق به واحد سرمایه پذیر ناچیز است یا اصولا هیچگونه نفوذی وجود ندارد ، در آمد سرمایه گذاری واحد سرمایه گذار ممکن است به سود سهام دریافتی محدود گردد که در این حالت بکارگیری روش بهای تمام شده مناسبتر است . ضابطه اصلی در انتخاب روش بهای تمام شده یا روش ارزش ویژه ، میزان نفوذی است که واحد سرمایه گذار می تواند بر واحد سرمایه پذیر اعمال کند .

رهنمود استاندارد های حسابداری در مورد حفظ یکنواختی در نحوه ای عمل حسابداری در ارتباط

با سرمایه گذاریهای بلند مدت به شرح زیر است :

سرمایه گذاری مستقیم یا غیر مستقیم در حداقل ۲۰ درصد سهام با حق رای واحد سرمایه پذیر ، به اعمال نفوذ قابل ملاحظه در واحد سرمایه پذیر منجر می شود مگر آن که خلاف این امر مشاهده شود . بنابراین ، در مورد سرمایه گذاریهایی که معروف حداقل ۲۰ درصد سهام با حق رای واحد سرمایه پذیر است باید روش ارزش ویژه را به کار گرفت . اگر واحد سرمایه گذار حداقل ۲۰ درصد سهام با حق رای واحد سرمایه پذیر را در مالکیت داشته باشد اما قادر به اعمال نفوذ قابل ملاحظه ای بر آن نباشد ، باید از ارزش بهای تمام شده استفاده کنند . برای سرمایه گذاری های کمتر از ۲۰ درصد نیز باید از روش بهای تمام شده استفاده می شود مگر آن که اعمال نفوذ ملاحظه نسبت به خط مشی های مالی و عملیاتی واحد سرمایه پذیر برای واحد سرمایه گذار آشکارا وجود داشته باشد . رهنمود مربوط در استانداردهای حسابداری در مورد نحوه حسابداری روش ارزش ویژه به شرح زیر است :

الف - سود و زیان حاصل از عملیات واحدهای تجاری باید حذف شود مگر آن که تحقق یافته قلمداد شود .

ب _ تفاوت بین بهای تمام شده سرمایه گذاری و سهم واحد سرمایه گذار از خالص ارزش دفتری واحد سرمایه پذیر باید به گونه ای مشابه با آنچه که در مورد واحدهای فرعی در تلفیق عمل می شود ، محاسبه گردد .

ج _ سرمایه گذاری در سهام عادی ، در ترازنامه واحد سرمایه گذار باید به عنوان یک رقم مجزا نشان داده می شود و سهم سرمایه گذار از سود زیان واحد سرمایه پذیر ، به استثنای اقلام غیر متربقه که در بن د تشریح می شود نیز باید در صورت حساب سود و زیان واحد سرمایه گذار به شکل یک رقم جداگانه گزارش شود .

د - سهم واحد سرمایه گذار از اقلام غیر متربقه و اصطلاحات مربوط به دوره های قبل واحد سرمایه پذیر باید طبق استانداردهای حسابداری و مشابه بالاقلام غیر متربقه و اصطلاحات مربوط به دوره های قبل واحد سرمایه گذار بین بهای فروش و ارزش ویژه ، حساب سرمایه گذاری در تاریخ خرید به بهای تمام شده سرمایه گذاری بدھکار می شود و سپس این حساب در هر یک از دوره های بعد (۱) متناسب با سهم واحد سرمایه گذار از سود یا زیان واحد سرمایه پذیر حسب مورد افزایش یا کاهش می یابد و (۲) متناسب با سود سهام دریافتی کاهش می یابد . همچنین ثبتهای لازم به منظور تعديل در آمد شناسائی واحد سرمایه پذیر توسط واحد سرمایه گذار جهت (الف) حذف هر گونه سود یا زیان حاصل از فعالیت های بین واحدهای تجاری و (ب) استهلاک

مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری نسبت به سهم واحد سرمایه گذار ارزش دفتری خالص داراییهای واحد سرمایه پذیر ، صورت می گیرد . این مازاد غالبا به وجود می آید زیرا واحد سرمایه پذیر داراییهای خود را به بهای تمام شده اندازه گیری می کند در حالی که سرمایه گذار داراییهای واحد سرمایه پذیر را در تاریخ تحصیل سرمایه گذاری به ارزشهای بازار (جاری) اندازه گیری می کند . در مواردی که واحد سرمایه پذیر سود یا زیان غیر متربقه گزارش می کند ،

سرمایه گذار نیز باید سهم خود را از اقلام مزبور به طور جداگانه و به شکل اقلام غیر مترقبه گزارش نماید.

بنابراین واحد سرمایه گذار بعداز تاریخ تحصیل سرمایه گذاری ، در هر دوره باید وضعیتهای زیر را در نظر گیرد و ثبتهای لازم را انجام دهد .

۱- سهم مناسبی از سود خالص دوره واحد سرمایه پذیر را به بدھکار حساب سرمایه گذاری و بستانکار حساب در آمد سرمایه گذاری منظور کند و چنانچه واحد سرمایه پذیر به جای سود ، متحمل زیان شده باشد سرمایه گذاری را بستانکار و حساب زیان سرمایه گذاری را بدھکار کند . اگر سود (زیان) خالص واحد سرمایه پذیر شامل اقلام غیر مترقبه باشد واحد سرمایه گذار باید سهم خود را از این گونه اقلام به طور جداگانه ثبت و گزارش نماید . بنابراین حساب سرمایه گذاری با توجه به سود یا زیان خالص دوره واحد سرمایه پذیر افزایش یا کاهش می یابد . چنانچه نتایج عملیات واحد سرمایه پذیر به تحصیل سود منجر شده باشد ، چنین فرض می شود که واحد سرمایه گذار نیز سهم مناسبی از این سود را از طریق افزایش بعدی در ارزش داراییها تحصیل می کند (در صورت تحمل زیان عکس این موضوع مصدق دارد .)

۲- سود سهام دریافتی را به بدھکار حساب نقد و بستانکار حساب سرمایه گذاری منظور کند . در واقع پرداخت سود سهام توسط سرمایه پذیر به واحد سرمایه گذار به منزله تبدیل بخشی از سرمایه گذاری به وجه نقد است که به این ترتیب از سرمایه گذاری داده می شود .

۳- در صورتی که ارزش داراییها واحد سرمایه پذیر در تاریخ تحصیل سرمایه گذاری از ارزش دفتری آنها در همان تاریخ بیشتر باشد و واحد سرمایه گذار برای تحصیل سهام مبلغی بیش از ارزش دفتری خالص داراییها واحد سرمایه پذیر پرداخت کند ، سهم

مناسبی از مخارج اضافی پرداخت شده (مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری نسبت به ارزش جاری داراییهای واحد سرمایه پذیر) باید در هر دوره محاسبه و در حسابها ثبت شود. مثالهایی در مورد مخارج اضافی که باید ثبت شود به شرح زیر است:

الف _ هزینه استهلاک اضافی : فرض کنید که واحد سرمایه گذار ۲۰ درصد سهام یک واحد سرمایه پذیر را تحصیل کرده است . ارزش دفتری داراییهای استهلاک پذیر واحد سرمایه پذیر در تاریخ تحصیل سرمایه گذاری ۵۰۰ ریال و ارزش جاری آنها ۷۰۰ ریال است . روش استهلاک خط مستقیم ، سنتوایت باقیمانده عمر مفید داراییهای مذبور ده سال و ارزش اسقاط آنها ناچیز است . بنابراین واحد سرمایه گذار هر سال باید ۴ ریال [۰/۰۰۰۰ * ۲۰۰] به عنوان هزینه استهلاک اضافی شناسائی کند . در غیر این صورت در آمد سرمایه گذاری شناسایی شده توسط واحد سرمایه گذار و حساب سرمایه گذاری در دفاتر واحد سرمایه گذار بیش از واقع ارائه خواهد شد .

مبلغ استهلاک اضافی به حساب در آمد سرمایه گذاری بدھکار و به حساب سرمایه گذاری بستانکار می شود . ثبت مبلغ مذبور به بدھکار حساب هزینه استهلاک و بستانکار استهلاک انباسته شرکت سرمایه گذار صحیح نیست زیرا سرمایه گذار قیمت بازار داراییها مذبور را به عنوان بخشی از بهای تمام شده سرمایه گذاری گزارش می کند .

ب _ موجودی مواد و کالا و سرمایه گذاریهای کوتاه مدت داشته باشد ، همانگونه که در مورد شناسائی استهلاک سرقفلی تشریح شد ، هزینه های اضافی مر بوط به اینگونه داراییها نیز باید شناسائی شود . مثلا اگر ارزش دفتری موجودی های مواد و کالا یا سرمایه گذاریهای کوتاه مدت واحد سرمایه پذیر در تاریخ تحصیل سرمایه گذاری از ارزش بازار آنها کمتر باشد ، هزینه های اضافی مر بوط باید هنگام مصرف یا فروش ینگونه اقلام به بستانکار حساب سرمایه گذاری و بدھکار حساب در آمد سرمایه گذاری منظور شود . این

ثبت معمولا در سال بعد از تحصیل سرمایه گذاری انجام می شود زیرا فروش دارائیهای جاری در دوره بعد واقع می گردد . به همین ترتیب ، هر گونه سود یا زیانی که ناشی از واگذاری یا فروش یکی از دارائیهای بلند مدت واحد سرمایه پذیر در تاریخی بعد از تحصیل سرمایه گذاری بوده و توسط واحد سرمایه پذیر گزارش می شود باید بابت هر گونه تفاوت بین ارزش دفتری دارائی مزبور و ارزش بازار که توسط واحد سرمایه گذار ملاک ثبت قرار گرفته است ، تعديل شود لازم به پادآوری است که هر گونه تعديل در حساب سرمایه گذاری و سود سرمایه گذاری باید متناسب با میزان سرمایه گذاری صورت گیرد .

۴- استهلاک سالانه هر گونه سرقفلی خریداری که ناشی از تحصیل سرمایه گذاری است، را ثبت کند سرقفلی از مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری نسبت به سهم واحد سرمایه گذار از ارزش جاری خالص دارائیهای قابل شناسائی واحد سرمایه پذیر ناشی می شود . سرقفلی جزء دارائیهای قابل شناسائی نیست . زیرا عینیت ندارد یا به طور جداگانه در حسابهای واحد سرمایه پذیر ثبت نمی گردد . برای مثال ، اگر سرقفلی خریداری شده در تاریخ تحصیل سرمایه گذاری ۵۶۰۰ ریال محاسبه و فرض شود که طی مدت ۴۰ سال مستهلک می گردد باید هر سال مبلغ ۱۴۰۰ ریال (۴۰۰۰-۱۴۰۰) به عنوان هزینه اضافی شناسائی و به بدھکار در آمد سرمایه گذاری و بستانکار حساب سرمایه گذاری منظور شود .

سرقفلی از محل در آمد سرمایه گذاری مستهلک می شود زیرا در آمد سرمایه گذاری را کاهش می دهد (یا زیان سرمایه گذاری را افزایش می دهد) . مبلغ استهلاک سرقفلی به حساب سرمایه گذاری بستانکار می شود زیرا بهای تمام شده سرقفلی تلویحا در حساب سرمایه گذاری منظور شده و جزئی از آن محسوب می شود .

۵- سود یا زیان حاصل از فروش تمام یا بخشی از سرمایه گذاری که معادل تفاوت بین بهای فروش و ارزش دفتری سرمایه گذاری است را ثبت کند .

- ۶- هر گونه سود یا زیان ناشی از معاملات فيما بین را حذف کند .
- ۷- هر گونه کاهش در ارزش سرمایه گذاری ، به استثنای کاهشهای موقتی ، را ثبت نماید .
- ۸- در صورتی که صورتهای مالی واحد سرمایه پذیر به منظور بکارگیری روش ارزش ویژه به موقع در اختیار واحد سرمایه گذار قرار نگیرد ، واحد سرمایه گذار باید آخرین صورتهای مالی واحد سرمایه پذیر را که در دسترس می باشد مورد استفاده قرار دهد و این تأخیر زمانی باید از دوره ای به دوره دیگر همواره ثابت باشد .
- ۹- عملیات (ثبتهای) انجام شده در حساب سرمایه و حقوق صاحبان سهام واحد سرمایه پذیر که بر سهم واحد سرمایه گذار از حقوق صاحبان سهام تاثیر می گذارد باید بر مبنای تلفیق در نظر گرفته شود .
- ۱۰- هنگام محاسبه سهم واحد سرمایه گذار از سود یا زیان واحد سرمایه پذیر ف صرفه نظر از پرداخت یا عدم پرداخت سود سهام ممتاز ابیشه باید کسر شود .
- ۱۱- شناسائی و ثبت زیان سرمایه گذاری که موجب کاهش ارزش سرمایه گذاری می گردد تا زمانی انجام گیرد که ارزش سرمایه گذار منفی نشود . در این گونه موارد استفاده از روش ارزش ویژه باید متوقف شود . استفاده مجدد از روش ارزش ویژه منوط به گزارش سود توسط واحد سرمایه پذیر است ، مشروط بر آنکه سهم سرمایه گذار از سود مزبور از سهم وی از زیانهای مربوط به مدت زمانی که استفاده از روش ارزش ویژه متوقف شده ، تجاوز کند .
- ۱۲- در مورد سرمایه گذاریهای کوتاه مدت (موقت) و آن گروه از سرمایه گذاریهای خارجی که نسبت به آنها محدودیت وجود دارد و سرمایه گذاری در واحدهای تجاری که فعالیت آنها با فعالیتهای واحد سرمایه پذیر به نحو قابل ملاحظه ای تفاوت دارد و ارائه اطلاعات جدآگانه و مکمل نسبت به آنها مفیدتر خواهد بود ، باید از روش ارزش ویژه استفاده کرد .

۱۳- در صورتی که میزان سرمایه گذاری در سهام عادی به کمتر از ۲۰ درصد کاهش یابد،

فرض بر این است که سرمایه گذار توانایی اعمال نفوذ قابل ملاحظه را از دست داده است.

در این حالت استفاده از روش ویژه باید متوقف گردد که ارزش دفتری سرمایه گذاری

هنگام توقف استفاده ارزش ویژه، معرف بهای تمام شده گذاری است از تاریخ شناسائی سود

سهام به عنوان درآمد بر اساس روش بهای تمام شده انجام می‌گیرد.

۱۴- در مواردی که میزان سرمایه گذاری کمتر از ۲۰ درصد است و پس از مدتی میزان

سرمایه گذاری به بیش از ۲۰ درصد افزایش می‌یابد، حسابداری سرمایه گذاری باید با

استفاده از روش ارزش ویژه بر مبنای تحصیل مرحله به مرحله از طریق عطف به ما سبق

نمودن آن تعديل شود دراینگونه موارد، ارزش دفتری سرمایه گذاری باید خالص دارئیهای

واحد سرمایه پذیر به منظور تعیین ارزش سرقفلی مقایسه گردد.

پیش فرض نفوذ قابل ملاحظه :

پیش فرض استانداردهای حسابداری درمورد ایجاد یکنواختی در کاربرد روش ارزش ویژه

این است که سرمایه گذاری مستقیم یا غیر مستقیم در حداقل ۲۰ درصد سهام عادی

سرمایه پذیر معرف امکان اعمال نفوذ ملاحظه بر خط مشی های مالی و عملیاتی واحد

سرمایه پذیر خواهد بود. موارد زیر می‌توانند مصرف نمونه هایی از وجود نفوذ قابل ملاحظه

واحد سرمایه گذار بر واحد سرمایه پذیر باشد :

۱_ وجود نماینده یا نمایندگان واحد سرمایه گذار در هیئت مدیره واحد سرمایه پذیر.

۲_ مشارکت واحد سرمایه گذار در سیاست های عملیاتی واحد سرمایه پذیر.

۳_ وجود معاملات با اهمیت بین واحد سرمایه گذار و واحد سرمایه پذیر.

۴_ تبادل مدیر بین واحد سرمایه گذار و واحد سرمایه گذار

۵_ وابستگی تکنولوژیک واحد سرمایه پذیر به واحد سرمایه گذار

۶_ قابل توجه بودن میزان سرمایه گذاری واحد سرمایه گذار در مقایسه با سایر سهامداران تعیین وجود نفوذ قابل ملاحظه واحد سرمایه گذار بر واحد سرمایه پذیر ممکن است مشکل باشد و به اعمال قضاویت حرفه ای نیاز داشته باشد . اما در استانداردهای حسابداری پیش فرض کلی در مورد وجود نفوذ قابل ملاحظه ، سرمایه گذاری در حداقل ۲۰ درصد سهام دارای حق رای واحد سرمایه پذیر در نظر گرفته شده است مگر این که خلاف آن ثابت شود به علاوه در مواردی نیز علیرغم این که میزان سرمایه گذاری کمتر از ۲۰ درصد است ، شرایط ممکن است حاکی از وجود نفوذ قابل ملاحظه واحد سرمایه گذار بر واحد سرمایه پذیر ممکن باشد .

بر عکس در مواردی ممکن است علیرغم این که سرمایه گذاری بیش از ۲۰ درصد است اما دلایل کافی در دست باشد که واحد سرمایه گذار نمی تواند بر خط مشی های مالی و عملیاتی سرمایه پذیر نفوذ قابل ملاحظه می تواند در مورد سرمایه گذاریهایی که میزان آنها کمتر از ۲۰ درصد است از طریق ارائه مدارک و شواهد کافی مصدق نداشته باشد . شرایط زیر ممکن است حاکی از این باشد که واحد سرمایه گذار نمی تواند بر خط مشی های مالی و عملیاتی واحد سرمایه پذیر نفوذ قابل ملاحظه ای اعمال کند .

۱_ بروز اختلاف نظر بین واحد سرمایه گذار و واحد سرمایه پذیر و کشیده شدن موضوع به دادگاه به طوری که واحد سرمایه گذار عملا نفوذ قابل ملاحظه بر خط مشی ای مالی و عملیاتی واحد سرمایه پذیر را از دست می دهد .

۲_ وجود توافق بین واحد سرمایه گذار و واحد سرمایه پذیر که حاکی از عدم اعمال نفوذ قابل ملاحظه توسط واحد سرمایه گذار است . این توافقها اغلب به منظور حل اختلاف فيما بین به عمل می آید و ممکن است حاوی اطلاعاتی حاکی از اعمال یا عدم نفوذ قابل

مالحظه واحد سرمایه گذار بر واحد سرمایه گذار بر واحد سرمایه پذیر باشد . موارد زیر نمونه

هائی از توافقهای مزبور است :

الف - واحد سرمایه پذیر تقبل می کند که حداکثر کوشش خود را به عمل آورده تا واحد سرمایه گذار در هیئت مدیره واحد سرمایه پذیر نماینده داشته باشد .

ب _ واحد سرمایه گذار قبول می کند که در هیئت مدیره واحد سرمایه پذیر نماینده ای نداشته باشد .

ج _ واحد سرمایه پذیر ممکن است قبول کند که هماهنگی لازم را با سرمایه گذار به عمل آورد .

د _ واحد سرمایه گذار قبول می کند که میزان سرمایه گذاری در واحد سرمایه پذیر را محدود سازد .

ه _ واحد سرمایه گذار قبول می کند که از نفوذ خود در واحد سرمایه پذیر استفاده نکند .

و _ واحد سرمایه پذیر توانایی واحد سرمایه گذار را در اعمال نفوذ قابل ملاحظه تائید یا رد کند .

چنانچه توافق فیمابین شامل مواردی باشد که موجب آنها واحد سرمایه گذار از برخی حقوق قابل ملاحظه خود به عنوان یک سهامدار عمدہ صرفه نظر کند ، نباید از روش ارزش ویژه استفاده شود .

۳ _ نفوذ قابل ملاحظه توسط تعداد قلیلی سهامدار که اکثریت سهام را در مالکیت خود دارند ، اعمال می گردد .

۴ _ واحد سرمایه گذار علیرغم تمامی کوششها خود قادر به دستیابی به اطلاعات مورد نیاز جهت اعمال روش ارزش ویژه نیست . امتناع واحد سرمایه پذیر از ارائه اطلاعات مالی ضروری به واحد سرمایه گذار دلیلی است بر عدم وجود نفوذ قابل ملاحظه بر خط مشی ای

مالی و عملیاتی واحد سرمایه پذیر توسط سرمایه گذار و در نتیجه عدم قابلیت استفاده از روش ارزش ویژه در مورد سرمایه گذاریهای مربوط .

۵_ واحد سرمایه گذار علیرغم همه کوششها موفق به داشتن نماینده در هیئت مدیره نمی شود .

علاوه بر موارد بالا ، عوامل متعدد دیگری نیز وجود دارد که می تواند بر توانائی اعمال نفوذ قابل ملاحظه بر خط مشی های مالی و عملیاتی واحد سرمایه پذیر تاثیر گذارد . واحد سرمایه گذار باید تمامی شرایط موجود را به منظور تعیین عواملی که امکان اعمال نفوذ قابل ملاحظه در مورد سرمایه گذاریهای به میزان حداقل ۲۰ درصد را تحت تاثیر قرار دهد ارزیابی کند . از طرف دیگر واحد سرمایه گذار باید شرایط موجود در مورد سرمایه گذاریهای کمتر از ۲۰ درصد را نیز ارزیابی کند . زیرا این فرض که در مورد سرمایه گذاریهای کمتر از ۲۰ درصد نفوذ ملاحظه وجود ندارد . ممکن است به دلایلی که معرف وجود نفوذ قابل ملاحظه است ، مصدق نداشته باشد .

تغییرات ناشی از رعایت استانداردهای حسابداری که به استفاده از روش ارزش ویژه مربوط می گردد . تغییرات حسابداری تلقی نمی شود . نحوه حسابداری اینگونه تغییرات به شرح زیر است :

۱_ اگر میزان سرمایه گذاری در سهام واحد سرمایه پذیر به کمتر از ۲۰ درصد کاهش یابد یا شواهد و مدارک موجود حاکی از این باشد که واحد سرمایه گذار دیگر نفوذی بر سیاستهای عملیاتی واحد سرمایه پذیر ندارد ، پیش فرض نفوذ قابل ملاحظه مصدق نخواهد داشت و استفاده از روش ارزش ویژه باید متوقف شود .

۲_ واحد سرمایه گذاری که به دلایلی امکان اعمال نفوذ ابل ملاحظه در واحد سرمایه پذیر را به دست می آورد . یا میزان سرمایه گذاری آن در واحد سرمایه پذیر به بیشتر از ۲۰ درصد

افزایش می یابد ، حسابهای مربوط به سرمایه گذاری را باید از طریق عطف به ماسبق نمودن روش ارزش ویژه بر مبنای تحصیل مرحله سرمایه گذاری تعديل کند . در اینگونه موارد ارزش دفتری سرمایه گذاری در هر مرحله باید با اصل خالص داراییهای واحد سرمایه پذیر به منظور تعیین سرقفلی مقایسه شود .

چند مورد در رابطه با بکارگیری روش ارزش ویژه : در ارتباط با بکارگیری روش ارزش ویژه در مورد سرمایه گذاریهای بلند مدت غالباً دو مساله مطرح می شود . مساله اول نحوه برخورد یا سود (یا زیان) ناشی از معاملات بین واحدهایی باشد که باید تا زمان تحقق آن یعنی وقوع مبادله با سایر واحدهای غیر وابسته ، از سود و زیان واحد سرمایه پذیر حذف شود . مساله دوم مربوط به تفاوت بین بهای تمام شده سرمایه گذاری و سهم واحد سرمایه گذار از ارزش دفتری خالص داراییهای واحد سرمایه پذیر است در این حالت تعدیلات لازم باید در حساب درآمد سرمایه گذاری انجام شود . این تفاوت به یکی از دو شکل زیر مطرح می شود :

۱_ مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری بر ارزش دفتری خالص داراییها . غالباً واحد سرمایه گذار برای خرید سهام واحد سرمایه پذیر مبلغی بیش از ارزش دفتری خالص داراییهای مورد سرمایه گذاری پرداخت می کند . زیرا ممکن است ارزش متعارف داراییهای واحد سرمایه پذیر از ارزش دفتری آنها بیشتر یا واحد سرمایه پذیر دارای سرقفلی ثبت نشده در حسابها باشد . به هر حال ، در روش ارزش ویژه مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری نسبت به سهم واحد سرمایه گذار از ارزش دفتری خالص داراییهای واحد سرمایه پذیر باید طی سنتوات باقیمانده عمر مفید داراییهایی که کمتر از میزان واقع ارزیابی شده اند . (یا داراییهای که در حسابها ثبت نشده اند) مستهلك شود .

نحوه برخورد حسابداری با این مازاد ، در مثال ارائه شده در صفحات بعد به تفصیل تشریح شده است .

در صورتیکه مازاد تمام شده سرمایه گذاری نسبت به ارزش دفتری خالص دارائیهای تحصیل شده ناشی از سرفولی باشد ، مبلغ مازاد باید طی سالهای عمر مفید برآورده سرفولی مستهلك شود . طبق استانداردهای حسابداری ، سرفولی باید طی یک دوره زمانی که از ۴۰ سال تجاوز نمی کند مستهلك گردد .

اگر مبلغ مازاد با اهمیت نباشد به جای این که به دارائیهای خاصی ارتباط داده شود ، باید کلا به عنوان سرفولی مستهلك شود .

۲_ مازاد ارزش دفتری خالص دارائیهای بر بهای تمام شده سرمایه گذاری ، در برخی موارد ، واحد سرمایه گذار ممکن است برای خرید سهام عادی واحد سرمایه پذیر مبلغی کمتر از ارزش دفتری خالص دارائیهای تحصیل شده پرداخت کند . در این حالت باید فرض شود که مبلغ ثبت شده برخی از دارائیهای واحد سرمایه پذیر درحسابها ، بیشتر از واقع است . اگر دارائیهای مزبور که به مبلغی بیشتر از واقع در حسابها ثبت شده است دارای عمر مفید محدود باشد ، واحد سرمایه گذار باید مبلغ مازاد را طی سالهای عمر مفید آن دارائیهای سرشکن و به حساب در آمد سرمایه گذاری بستانکار و به حساب سرمایه گذاری بدھکار کند

. ثبت روزنامه مربوط به شرح زیراست :

*****

سرمایه گذاری در سهام عادی واحد سرمایه پذیر

*****

در آمد سرمایه گذاری - عادی

تعديل در آمد سرمایه گذاری بابت تخصیص مبلغ مازاد ملاحظه می شود که این تعديل باعث افزایش در آمد سرمایه گذاری می گردد دلیل این موضوع آن است که سود خالص گزارش شده توسط واحد سرمایه پذیر به دلیل ارائه بیش از

واقع برخی از داراییهای استهلاک پذیر و در نتیجه احتساب بیش از واقع هزینه استهلاک داراییهای مزبور، کمتر از میزان واقع محاسبه شده است.

تشریح روش ارزش ویژه

نحوه بکارگیری روش ارزش ویژه در مورد حسابداری سرمایه گذاری های بلند مدت از طریق مثالهای زیر تشریح می شود:

مثال (۱) : شرکت خراسان ۴۰ درصد سهام عادی شرکت تهران را به مبلغ ۳۰۰ ریال خریداری کرده است.

این مبلغ معادل ارزش دفتری خالص داراییهای تحصیل شده شرکت تهران است. سود خالص شرکت تهران طی دوره حسابداری بعد مبلغ ۷۰ ریال (شامل ۱۰ ریال سود غیر مترقبه)

گزارش شده است. سود سهام پرداخت شده توسط شرکت تهران بالغ بر ۳۰۰ ریال است ثبتهای لازم در مورد سرمایه گذاری شرکت خراسان در شرکت تهران با استفاده از روش ارزش ویژه به شرح زیر خواهد بود:

سرمایه گذاری در سهام عادی شرکت تهران	۳۰۰,۰۰۰
بانک	۳۰۰,۰۰۰

ثبت سرمایه گذاری در ۴۰ درصد سهام عادی شرکت تهران	۲۸۰,۰۰۰
سرمایه گذاری در سهام عادی شرکت تهران	۲۴,۰۰۰
سود سرمایه گذاری - عادی	

ثبت ۴۰ درصد سود خالص شرکت تهران	۱۲,۰۰۰
بانک	۱۲,۰۰۰

سرمایه گذاری در سهام عادی شرکت تهران

ثبت سود سهام دریافتی از شرکت تهران
مالحظه می شود که نتیجه ثبتهای فوق در مورد سود خالص و سود سهام پرداختی شرکت
تهران ، افزایش ارزش سرمایه گذاری به میزان ۱۶۰۰۰ ریال است که افزایش ناشی از ۴۰
درصد افزایش در خالص دارائیهای شرکت تهران است .

مثال (۲) : شرکت خراسان در تاریخ ۱۳×۱۳ تعداد ۱۸۰۰۱ سهم از سهام عادی شرکت
الف (معادل ۲۰ درصد سهام عادی آن) را به مبلغ ۳۰۰۰ر.ر.ر ۳ ریال خریداری کرد .
سرمایه گذار با توجه به این میزان سرمایه گذاری می تواند بر خط مشی های مالی و
عملیاتی واحد سرمایه پذیر نفوذ قابل ملاحظه داشته باشد . اطلاعات مربوط به شرکت
سرمایه پذیر در تاریخ ۱۳×۱۳ به شرح زیر است :

خلاصه صورت حساب سود و زیان واحد سرمایه پذیر برای سال مالی منتهی به
۱۳×۱۳ به شرح زیر است :

ارزش بازار	ارزش دفتری	روش (fifo) موجودی کالا
ریال	ریال	زمین
۴۰۵۰ر.ر.ر	۴۰۰۰ر.ر.ر	اموال ، ماشین آلات و تجهیزات پس از کسر ۱۵۰۰ر.ر.ر
۱۵۰۰ر.ر.ر	۱۵۰۰ر.ر.ر	استهلاک (باقیمانده عمر مفید ده سال)
۱۲۷۰۰ر.ر.ر	۱۰۵۰ر.ر.ر	جمع دارائیها
۵۰۰ر.ر.ر	۵۰۰ر.ر.ر	بدهیها
۹۰۰۰ر.ر.ر	۹۰۰۰ر.ر.ر	حقوق صاحبان سهام :
۹۰۰۰ر.ر.ر	۹۰۰۰ر.ر.ر	سرمایه - ۹۰۰۰ سهم ۱ ریالی

سود (زیان) انباشته

۱۰۰۰ر.۰۰۰

خلاصه صورت حساب سود و زیان واحد سرمایه پذیر برای سال مالی منتهی به

۱۳×۱/۱۲/۲۹ به شرح زیر است :

ريال

۸۰۰ر.۰۰۰

سود قبیل از اقلام غیر مترقبه

۳۰۰ر.۰۰۰

سودغیر مترقبه (کمک بلاعوض دولت)

۱۰۰ر.۱۰۰

سود (زیان) خالص

جمع سود سهام اعلام و پرداخت شده طی سال ۱۳×۱ بالغ بر ۵۰۰ر.۰۰۰ ریال بوده است .

حل : الف - محاسبه سرقفلی خریداری شده :

رش اول - طبق روش ابتدا مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری نسبت به سهم واحد

سرمایه گذار از ارزش دفتری خالص داراییها واحد سرمایه پذیر محاسبه می گردد و سپس

با توجه به میزان سرمایه گذاری ، ارزش جاری و ارزش دفتری هر یک از داراییها قابل

شناسائی ، سرقفلی خریداری شده محاسبه می گردد .

محاسبه سرقفلی خریداری شده با استفاده از اطلاعات مثال مورد بحث ، طبق این روش به

شرح زیر است :

$$\text{ارزش دفتری خالص داراییها} = ۱۰۰۰ر.۰۰۰ - ۵۰۰ر.۰۰۰ - ۱۰۵۰ر.۰۰۰$$

ارزش سرمایه گذاری با توجه به ارزش دفتری خالص

$$= ۱۰۰۰ر.۰۰۰ \times ۲۰\%$$

داراییها

مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری نسبت به سهم

واحد سرمایه گذار از ارزش دفتری خالص داراییها = ۱۰۰۰ر.۰۰۰ - ۲۰۰۰ر.۰۰۰ - ۳۰۰۰ر.۰۰۰

مازاد ارزش بازار ارزش دفتری	(۱)	(۲)	(۱)-(۲)	موجودیهای کالا
۴۰۵۰۰۰ ریال	۴۰۰۰۰۰ ریال	۵۰ ریال	۱۵۰۰۰۰ ریال	زمین
۷۰۰۰ ریال	۵۰۰۰ ریال	۲۰۰۰ ریال	۰ ریال	اموال، ماشین آلات و تجهیزات
۴۴۰۰۰ ریال	۵۶۰۰۰ ریال	۱۲۰۰۰ ریال	۱۲۰۰۰ ریال	میزان سرمایه گذاری در سهام عادی
				سهم سرمایه گذاری از مازاد قیمت بازار به ارزش دفتری
				دارایهای

مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری نسبت به ارزش دفتر خالص 120000 ریال

سرقالی خریداری شده 560000 ریال

روش دوم - طبق این روش سرقالی خریداری شده از مقایسه بهای تمام شده سرمایه گذاری و سهم واحد سرمایه گذار از ارزش بازار خالص دارایهای واحد سرمایه پذیر محاسبه می گردد.

بهای تمام شده سرمایه گذاری	ارزش بازار دارایی واحد سرمایه پذیر	کسر می شود : بدھیهای واحد سرمایه پذیر	ارزش بازار خالص دارایهای واحد سرمایه پذیر	میزان سرمایه گذاری
۳۰۰۰۰۰ ریال	۱۲۰۰۰۰۰ ریال	۵۰۰۰۰۰ ریال	۱۲۰۰۰۰۰ ریال	۱۲۰۰۰۰۰ ریال

۲۴۴۰۰۰ ریال

سهم واحد سرمایه گذار از ارزش بازار خالص داراییها

سرقالی خریداری شده

ب - ثباهای روزنامه و حسابهای T مربوط از نظر واحد سرمایه گذار.

۱ _ ثبت تحصیل سرمایه گذاری در ۱۳×۱/۱/۱ :

سرمایه گذاریهای بلند - مدت سرمایه گذاری در

سهام عادی شرکت الف ۳۰۰۰ ریال

بانک

۲ _ ثبت شناسائی در آمد سرمایه گذاری و افزایش در حساب سرمایه گذاری متناسب با

سهم شرکت خراسان از سود گزارش شده الف در ۱۳×۱/۱۲/۲۹ :

سرمایه گذاریهای بلند مدت - سرمایه گذاری در

سهام عادی شرکت الف ۲۲۰۰۰ ریال

در آمد سرمایه گذاری - عادی

در آمد سرمایه گذاری - غیر مترقبه

۳ _ ثبت سود سهام دریافتی :

بانک ۱۰۰۰۰۰ ریال

سرمایه گذاری بلند مدت - سرمایه گذاری

در سهام عادی شرکت الف ۱۰۰۰۰۰ ریال

۴ _ ثبت استهلاک افزایش قیمت داراییهای استهلاک پذیر :

در آمد سرمایه گذاری ۴۰۰۰۰ ریال

سرمایه گذاری بلند مدت - سرمایه گذاری

در شرکت الف ۴۰۰۰۰ ریال

۵_ ثبت استهلاک سالانه سرقفلی خریداری شده :

در آمد سرمایه گذاری (۴۰۰۰ر.۵۶)

سرمایه گذاری های بلند مدت - سرمایه گذاری ۱۴۰۰۰

در سهام عادی شرکت الف

۶_ ثبت بهای تمام شده کالای فروش رفته اضافی که ناشی از مازاد قیمت بازار

موجودیهای کالای شرکت الف به ارزش دفتری آن است (فرض شود که کالاهای سال

۱۳×۱ به فروش رسیده است .) :

در آمد سرمایه گذاری ۱۰۰۰۰

سرمایه گذاریهای بلند مدت - سرمایه گذاری

در سهام عادی شرکت الف ۱۰۰۰۰

۷_ حسابهای مربوط در دفتر کل شرکت خراسان به شرح زیر خواهد بود (شماره های

عطف در حسابهای مذبور به شماره ثبتها اشاره دارد) :

سرمایه گذاریهای بلند مدت

سرمایه گذاری در سهام عادی شرکت الف

۱- بهای تمام شده سرمایه گذاری ۳- سود سهام دریافتی ۱۰۰ر.۰۰ ۴- استهلاک مازاد مربوط به اموال ۵- استهلاک سرفclی ۱۴ر.۰۰ ۶- بهای تمام شده کالای فروش رفته مانده ن / ب ۳۲۰ر.۰۰ ۳- مانده نقل به سود و زیان ۳۲۰ر.۰۰	۲- سهم از سود خالص گزارش شده ۱۲۰ر.۰۰ ۳- مانده ن / ب ۳۲۰ر.۰۰
در آمد سرمایه گذاری	
۱- استهلاک مازاد مربوط به اموال ، ۲- سود گزارش شده ۱۶۰ر.۰۰ ۳- مانده نقل به سود و زیان ۹۶ر.۰۰	۴- استهلاک آلات و تجهیزات ۴۰ر.۰۰ ۵- استهلاک سرفclی ۱۴ر.۰۰ ۶- بهای تمام شده کالای فروش رفته ۱۰ر.۰۰
در آمد غیر مترقبه	
۱- در آمد غیر مترقبه گزارش شده ۶۰ر.۰۰	

بخشی از صورتهای مالی شرکت خراسان در تاریخ 29/12/13× :

ترازنامه :

سرمایه گذاریهای بلند مدت – سرمایه گذاری

۳۰۰۵۰۰ ریال

در سهام عادی شرکت الف

صورت حساب سودو زیان :

۹۶۰۰۰ ریال

(با استفاده از روش ارزش ویژه)

در آمد سرمایه گذاری – غیر مترقبه ۶۰۰۰۰ ریال

مانده حساب سرمایه گذاری در پایان سال 13×1 معرف سهم تعدادی شده واحد سرمایه گذار از ارزش دفتری خالص داراییهای واحد سرمایه پذیر است . روش ارزش ویژه از نقطه نظر واحد سرمایه گذار با روش بهای تمام شده تفاوت دارد زیرا دو روش مذبور بردو مفهوم متفاوت از (۱) ارزیابی سرمایه گذاری و (۲) شناسائی در آمد ، مبتنی است تفاوت ضمنی دو روش مذبور این است که در روش ارزش ویژه واحدهای سرمایه گذار و سرمایه پذیر از لحاظ اهداف ارزیابی سرمایه گذاری و شناسائی در آمد به عنوان یک شخصیت حسابداری یگانه تلقی می شوند .

روش بهای تمام شده در مورد سرمایه گذاریهای بکار گرفته می شود که هدف ایجاد یا گسترش روابط و مناسبات تجاری با واحد سرمایه پذیر نیست .

اگر واحد سرمایه گذار نتواند بر خط مشی های عملیاتی و مالی واحد سرمایه پذیر نفوذ قابل ملاحظه ای اعمال کند ، روش بهای تمام شده باید مورد استفاده قرار گیرد . در مثال بالا اگر روش بهای تمام شده مورد استفاده قرار می گرفت ارزش سرمایه گذاری در صورتهای مالی باید به همان مبلغ اولیه (۰۰۰۰۰ ریال) گزارش می شد که مبلغ ۵۶۰۰ ریال از روش ارزش ویژه کمتر می بود . همچنین طبق روش بهای تمام شده ، در آمد سرمایه گذاری باید معادل سود سهام دریافتی (۱۰۰ ریال) ثبت و گزارش نمود که این مبلغ

نیز معادل ۱۰۰,۰۰۰ ریال (۱۰۰,۰۰۰ ریال - ۱۵%) کمتر از مبلغی است که طبق روش ارزش ویژه گزارش شده است.

مقایسه روش بهای تمام شده و روش ارزش ویژه :

برای تشریح تفاوت بین روش بهای تمام شده و روش ارزش ویژه فرض کنید که شرکت خراسان در دوم فروردین 13×1 ، ۴۰۰,۰۰۰ سهم عادی (۲۰ درصد) شرکت ب را به مبلغ ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال خریداری کرده است. ارزش دفتری خالص داراییها شرکت ب در تاریخ سرمایه گذاری بالغ بر ۴۵۵,۰۰۰ ریال بوده است شرکت خراسان مایل به پرداخت مبلغی بیش از روش دفتری خالص داراییها است زیرا ، برآورد کرده است . که قیمت بازار زمینهای شرکت ب ۱۰۰,۰۰۰ ریال و ارزش جاری ماشین آلات و تاسیسات (داراییهای استهلاک پذیر) شرکت ب ۱۵۰,۰۰۰ ریال از ارزش دفتری آنها بیشتر است . سرقفلی شرکت ب به میزانی است که ۲۰ درصد ارزش دفتری خالص داراییها و مبلغ سرقفلی بالغ بر ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال می گردد .

مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری نسبت به ارزش دفتری خالص داراییها تحصیل شده با استفاده از روش ارزش ویژه به شرح زیر تجزیه و تحلیل می شود :
ریال

بهای تمام شده سرمایه گذاری

ارزش دفتری خالص داراییها تحصیل شده $4,550,000 \times 20\%$ = ۹۱۰,۰۰۰

مازاد بهای تمام شده نسبت به ارزش دفتری خالص داراییها تحصیل شده ۹۰,۰۰۰

مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری از اقلام زیر تشکیل شده است :

۲۰ درصد از مبلغ زمین که کمتر ارزیابی شده است $(100,000 \times 20\%) = ۲۰,۰۰۰$ ریال

سرقفلی $(30,000 - 20,000 - ۹۰,۰۰۰)$ ریال

مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری نسبت به ارزش دفتری خالص داراییها

تحصیل شده

۹۰۰۰

میانگین سالانه باقیمانده عمر مفید استهلاک پذیر که ارزش آنها کمتر از میزان واقع نشان داده شده ده سال می باشد و روش شرکت خراسان در ارتباط با سرقفلی آن است

که دارائی مجبور طی مدت ۴۰ سال مستهلك گردد.

شرکت ب سود خالص سال 13×1 را پس از کسر ۵۰۰۰ ریال زیان غیر مترقبه به مبلغ

۴۳۰۰۰

ریال گزارش کرده و سود سهام در پایان سال 13×1 به مبلغ ۲۰۰،۰۰۰ ریال اعلام و پرداخت نموده است.

نحوه حسابداری شرکت خراسان در مورد سرمایه گذاری در شرکت ب طبق روش بهای

تمام شده و روش ارزش ویژه به شکل مقایسه ای در صفحه بعد نشان داده شده است.

لازم به توجه است که در هیچ یک از روشهای بهام تمام شده یا ارزش ویژه تعديلی بابت

بخشی از مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری نسبت به خالص ارزش دفتری آن گروه از

دارائیهای تحصیل شده که استهلاک پذیر نمی باشد. نظریه زمین انجام نمی گیرد خلاصه

نتایج سال جاری (13×1) طبق روش بهای تمام شده و روش ارزش ویژه به شرح زیر است

:

روش ارزش ویژه	روش بهای تمام شده
---------------	-------------------

ریال	ریال
------	------

۱۰۴۲،۰۰۰ ریال	(مانده پایان دوره)
---------------	----------------------

سرمایه گذاری در سهام عادی شرکت ب

سود (زیان) سرمایه گذاری که توسط شرکت خراسان

شناسائی شده است.

سود - عادی

زيان - غير متربه

تغيير از ارزش ویژه :

چنانچه میزان نفوذ یا درصد سرمایه گذاری به حدی کاهش یابد که دیگر نتوان روش ارزش ویژه را به کار گرفت باید به جای آن روش بهای تمام شده با توجه به قاعده اقل بهای تمام شده یا قیمت بازار استفاده شود. اقلامی که بر اساس استفاده از روش ارزش ویژه قبل از آمد یا هزینه شناسائی شده و در حساب سرمایه گذاری منعکس شده است باید به عنوان بخشی از ارزش دفتری سرمایه گذاری ، بدون تغییر باقی بماند . بنابراین ، از روش ارزش ویژه به روش بهای تمام شده مستلزم بکارگیری عطف بمسابق روش جدید نمی باشد . در نتیجه نیازی نیست که حساب سرمایه گذاری ارائه مجدد شود .

آن قسمت از سود سهام که در دوره های بعد از تغییر روش توسط واحد سرمایه گذار دریافت می شود و از سهم واحد سرمایه گذار از سود خالص گزارش شده واحد سرمایه پذیر برای دوره های مزبور بیشتر است باید به جای تلقی به عنوان درآمد به منزله کاهش در ارزش دفتری سرمایه گذاریها محسوب شود .

مثال : شرکت ایران در تاریخ ۱۳۱۱/۱/۱۳ تعداد ۲۵۰,۰۰۰ سهم (۲۵ درصد) از سهام عادی شرکت الف را به مبلغ ۸,۵۰۰ ریال خریداری کرد . خالص ارزش دفتری داراییهای شرکت الف در ۱۳۱۱/۱/۱۳ بالغ بر ۳۰,۰۰۰ ریال است . مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری شرکت خراسان نسبت به سهم واحد سرمایه گذار از ارزش دفتری خالص داراییهای تحصیل شده بالغ بر ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال است که ۴۰,۰۰۰ ریال آن مربوط به سرقفلی و ۶۰,۰۰۰ ریال باقی مانده مربوط به داراییهای استهلاک پذیر است که کمتر از ارزش واقعی در دفاتر منعکس شده است . عمر مفید باقی مانده داراییهای مزبور ده سال برآورد شده است

و تصمیم گرفته شد سرقفلی طی مدت میان سال مستهلک شود . سود خالص گزارش شده

شرکت الف برای سال 13×1 بالغ بر ۲۰۰۰ ریال بوده است که شامل ۴۰۰۰ ریال

زیان غیر مترقبه می باشد . سود سهام در تاریخ ۱۳/۶/۳۱ به مبلغ ۴۰۰ ریال و در

تاریخ ۱۲/۱/۲۹ به مبلغ ۸۰۰ ریال اعلام و پرداخت شده است . شرکت الف در

تاریخ ۱۳/۲/۱/۲ سرمایه خود را به میزان ۱۵۰۰ ریال سهم افزایش داد . شرکت

خراسان حاضر به خرید سهام جدید شرکت الف نشد و دلّ نتیجه سهم آن در شرکت مذبور

از ۲۵ درصد به ۱۰ درصد کاهش یافت . خلاصه اطلاعات مربوط به سود و زیان برای

سالهای ۱۳×۲ تا ۱۳×۴ به شرح زیر است :

سهم واحد سرمایه گذار (شرکت

سود سهام دریافتی توسط واحد خراسان) از سود (زیان) واحد

تاریخ سرمایه پذیر (شرکت الف) سرمایه گذار (شرکت

خراسان) ۱۳×۲ ۴۰۰ ریال

۴۰۰ ریال

۱۳×۳ ۳۵۰ ریال

۱۳×۴ (۲۰۰ ریال)

حل : با توجه به افزایش سرمایه توسط شرکت الف و در نتیجه کاهش درصد سرمایه گذاری

شرکت خراسان در سهام شرکت مذبور روش مورد استفاده (ارزش ویژه) به روش بهای تمام

شده تغییر می یابد . بنابراین ارزش دفتری سرمایه گذاری با توجه به روش جدید به شرح زیر

گزارش می گردد :

درپایان سال

نسبت به سود سهام دریافتی

شده

مازاد انباسته سهم واحد سرمایه گذار			
ارزش سرمایه گذاری در پایان سال	از سود (زیان) واحد سرمایه پذیر نسبت به سود سهام دریافتی	سود سهام شناسایی شده	سال
ریال	ریال	ریال	
۸۷۸۰۰۰	۲۰۰ر	۴۰۰ر۰۰۰	۱۳×۲
۸۷۸۰۰۰	۱۵۰ر۰۰۰	۴۰۰ر۰۰۰	۱۳×۳
۸۴۳۰۰۰	۳۵۰ر۰۰۰	-	۱۳×۳
۶۰۰ر۰۰۰ = ۲۰۰ر۰۰۰ - ۴۰۰ر۰۰۰			(۲)

$$۳۵۰ر۰۰۰ = ۱۵۰ر۰۰۰ + ۲۰۰ر۰۰۰ - ۴۰۰ر۰۰۰ \quad (۳)$$

$$(۱۵۰ر۰۰۰ - ۳۰۰ر۰۰۰) - ۲۰۰ر۰۰۰ = ۳۵۰ر۰۰۰$$

$$۸۷۸۰۰۰ - ۳۵۰ر۰۰۰ = ۸۴۳۰۰۰$$

نحوه محاسبه ارزش سرمایه گذاری در پایان سال 13×1 به شرح زیر است :

ریال

۸۵۰ر۰۰۰

بهای تمام شده سرمایه گذاری

استهلاک سرفلفی و اضافه ارزیابی دارائیهای استهلاک پذیر ۷۰ر۰۰۰

۷۰۰ر۰۰۰

سهم از خالص سودگزارش شده سال

۳۵۰ر۰۰۰

سود سهام دریافتی

۸۷۰ر۰۰۰

ارزش سرمایه گذاری در ۱۳×۲/۱۲/۲۹

بنابراین ، هنگامی که تغییری از روش ارزش ویژه به روش بهای تمام شده صورت می‌گیرد .

مبناً بهای تمام شده برای مقاصد حسابداری همان ارزش دفتری سرمایه‌گذاری در تاریخ تغییر است .

تغییر به روش ارزش ویژه :

سرمایه‌گذاری در سهام عادی که به وسیله روشی غیر از روش ویژه ثبت و گزارش می‌شود ممکن است به دلیل افزایش میزان سرمایه‌گذاری ، شایط لازم برای بکارگیری روش ارزش ویژه توسط واحد سرمایه‌گذار ، فراهم شود . تغییر به روش ارزش ویژه مستلزم تعدیل ارزش دفتری سرمایه‌گذاری نتایج عملیات (دوره جاری و دوره های قبل) سودهای انباشته سرمایه‌گذاری از طریق بکارگیری عطف به مسابق روش جدید (با فرض که روش ارزش ویژه در تمامی دوره های قبل مورد استفاده بوده است) خواهد بود .

مثال : شرکت خراسان در تاریخ ۱۳×۱/۱/۲ ده درصد سهام شرکت الف را به مبلغ ۵۰۰.۰۰۰ ریال خریداری می‌کند ارز دفتری خالص دارایی‌های شرکت الف در تاریخ مذبور بالغ بر ۳۰۰.۰۰۰ ریال بوده است . مازاد بهای تمام شده سرمایه‌گذاری نسبت به ارزش دفتری خالص دارایی‌های تحصیل شده شرکت الف مربوط به سرفصلی است که طی ۴۰ سال مستهلک می‌گردد . شرکت خراسان در تاریخ ۱۳×۱/۱/۲ بیست درصد دیگر از سهام عادی شرکت الف را به مبلغ ۲۰۰.۰۰۰ ریال خریداری می‌کند . خالص ارزش دفتری دارایی‌های شرکت الف در تاریخ مذبور ۴۰۰.۰۰۰ ریال می‌باشد . سود خالص و سود سهام پرداختی شرکتی الف طی سالهای ۱۳×۳ لغایت ۱۳×۱ به شرح زیر است :

سال	سود خالص	سود سهام پرداختی به شرکت خراسان	ریال	ریال
13×1	۵۰۰ر۰۰۰	۲۰ر۰۰۰	۱۳×۲	۱۰۰۰ر۱
13×2	۱۰۰۰ر۱	۳۰ر۰۰۰	۱۳×۳	۱۲۰ر۰۰
13×3	۱۲۰ر۰۰	۱۲۰ر۱		

حل : با توجه به خرید سهام در ۱۳×۲/۱ سرمایه گذاری شرکت خراسان در شرکت الف به ۳۰ درصد افزایش می یابد . بنابراین شرکت سرمایه گذار پس از تحصیل سهام جدید لازم است از روش ویژه استفاده کند . ثبتهای حسابداری از تاریخ ۱۳×۱/۱۲/۲۹ لغایت ۱۳×۳/۱۲/۲۹ که بیانگر ثبت عملیات بالا و تغییر از روش بهای تمام شده به روش ارزش ویژه به شرح زیر می باشد :

(۱) ثبت خرید ۱۰ درصد سهام شرکت الف در ۱۳×۱/۱/۲ :

سرمایه گذاری در سهام شرکت الف	۵۰۰ر۰۰۰	بانک
	۵۰۰ر۰۰۰	

(۲) ثبت دریافت سود سهام از شرکت الف در تاریخ ۱۳×۱/۱۲/۲۹ :

در آمد سرمایه گذاری - سود سهام	۲۰ر۰۰۰	بانک
	۲۰ر۰۰۰	

(۳) ثبت دریافت سود سهام از شرکت الف در تاریخ ۱۳×۲/۱۲/۲۹ :

در آمد سرمایه گذاری - سود سهام	۳۰ر۰۰۰	بانک
	۳۰ر۰۰۰	

(۴) ثبت سرمایه گذاری اضافی در سهام شرکت الف و انعکاس اثرات اعمال عطف به

مسابق روش جدید (ارزش ویژه) :

سرمایه گذاری در سهام شرکت الف	۱,۲۹۰,۰۰۰
-------------------------------	-----------

بانک	۱,۲۰۰,۰۰۰
------	-----------

سود (زیان) انباشتہ	۹۰,۰۰۰
----------------------	--------

نحوه محاسبه تعديل سود (زیان) انباشتہ به مبلغ ۹۰,۰۰۰ ریال به شرح زیر است :

جمع	۱۳×۲	۱۳×۱
-----	------	------

ریال	ریال	ریال
------	------	------

سهم شرکت خراسان از سود خالص گزارش شده شرکت

الف (۱۰ %)	۵۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰	۱۵۰,۰۰۰
--------------	--------	---------	---------

استهلاک مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری در

سهام شرکت الف

(۱۰,۰۰۰)	(۵,۰۰۰)	(۵,۰۰۰)	{ (۵۰۰,۰۰۰ - ۱۰% × ۳,۰۰۰,۰۰۰) / ۴۰ }
------------	-----------	-----------	--

سود سهام دریافتی	(۳۰,۰۰۰)	(۳۰,۰۰۰)
------------------	------------	------------

تعديل سنتات قبل	۲۵,۰۰۰	۶۵,۰۰۰
-----------------	--------	--------

(۵) ثبت سهم شرکت خراسان از سود خالص گزارش شده شرکت الف

$(۱,۲۰۰,۰۰۰ × ۳۰ %)$

پس از کسر ۱۵,۰۰۰ ریال استهلاک سرفقی در تاریخ ۱۳×۳/۱۲/۲۹

سرمایه گذاری در سهام شرکت	۳۴۵,۰۰۰
---------------------------	---------

در آمد سرمایه گذاری	۳۴۵,۰۰۰
---------------------	---------

(۶) ثبت دریافت سود سهام از شرکت الف

بانک

۱۲۰ر۰۰

۱۲۰ر۰۰

سرمایه گذاری در سهام شرکت الف

تغییر به روش ارزش با ایجاد حسابهای مربوط به سرمایه گذاری و با فرض آنکه در گذشته نیز از روش ارزش ویژه برای حسابداری سرمایه گذاریها استفاده می‌شده است، صورت می‌گیرد.

ضرورتهای افشاء هنگام استفاده از روش ویژه در ارزیابی اطلاعاتی که باید افشاء شود توجه به اهمیت سرمایه گذاری از لحاظ تاثیر بر وضعیت مالی و نتایج عملیات واحد سرمایه گذار و واحد سرمایه پذیر ضروری است، طبق استانداردهای حسابداری (۱) موارد زیر باید در صورتهای مالی واحد سرمایه گذار که با حسابداری رهایه گذاریها خود از روش ویژه استفاده می‌کند افشاء شود:

۱_ نام هر یک از واحدهای سرمایه پذیر و میزان سرمایه گذاری در هر یک

۲_ روش حسابداری واحد سرمایه گذار در مورد سرمایه در سهام عادی (روش ارزش ویژه)

۳_ هر گونه تفاوت بین ارزش دفتری سرمایه گذاری طبق دفاتر و سهم سرمایه گذار از ارزش دفتری خالص داراییها واحد سرمایه پذیر و نحوه عمل حسابداری تفاوت مزبور.

۴_ ارزش جاری هر یک از سرمایه گذاریها (در صورت امکان)، مگر آنکه سرمایه پذیر واحد فرعی باشد.

۵_ هنگامی که میزان سرمایه گذاری ۲۰ درصد یا بیشتر است و این سرمایه گذاری از لحاظ تاثیر بر وضعیت مالی و نتایج برای واحد سرمایه گذار با اهمیت محسوب می‌شود. ارائه اطلاعات مختصری در مورد داراییها، بدھیها و نتایج عملیات واحد سرمایه پذیر ممکن است ضروری باشد.

۶_ تاثیر با اهمیت هر گونه اوراق بهادر قابل تبدیل به سهام واحد سرمایه پذیر بر میزان سرمایه گذاری واحد سرمایه گذار .

به علاوه ، دلایل عدم استفاده از روش ارزش بویژه هنگامی که میزان سرمایه گذاری ۲۰ درصد یا بیشتر است و یا استفاده از روی ارزش ویژه در مواردی که میزان سرمایه گذاری کمتر از ۲۰ درصد است نیز باید افشاء شود .

روش ارزش بازار :

اصولاً روش ارزش بازار در مورد حسابداری سرمایه گذاریها بلند مدت از سایر روشها متفاوت است . روش ارزش بازار بر مفهوم حسابداری ارزشهای جاری مبتنی است به عبارت دیگر ، هر یک از سرمایه گذاریها در تاریخ ترازنامه (در پایان هر دوره مالی) با توجه به قیمت بازار اوراق بهادر در آن زمان ارزیابی می گردد . و در آمد سرمایه گذاری برای هر دوره شامل سود سهام دریافتی به اضافه یا منهای تغییرات در قیمت بازار اوراق بهادر مورد سرمایه گذاری می باشد .

بسیاری از حسابداران عقیده دارند که روش ارزش جاری در مورد تمامی اوراق بهادر ، اعم از کوتاه مدت یا بلند مدت ، باید اعمال گردد .

زیرا اطلاعات ارزش بازار (الف) پیامدهای اقتصادی ناشی از نگاهداری سرمایه گذاری را ارائه می دهد ، (ب) برای تصمیم گیرندگان نسبت به اطلاعات بهای تمام شده و ارزش ویژه در ترسیم حریانهای آتی وجود نقد سودمند تر است و (ج) در مورد غالب سهام و اوراق بهادر به طور عینی قابل تعیین است .

در حال حاضر ، به استثنای برخی شرایط خاص ، روش ارزش بازار در زمرة اصول و روشهای پذیرفته شده حسابداری محسوب نمی شود . روش ارزش بازار تا حدود زیادی توسط شرکتهای بیمه ، صندوقهای بازنشستگی و شرکتهای سرمایه گذاری برای مجموعه سرمایه

گذاریها مورد استفاده قرار می گیرد . روش ارزش بازار در شرایطی و تنها در مورد اوراق بهادری که قابلیت فروش سریع (سرمایه گذاریهای کوتاه مدت) دارند به کار می رود . لازم به توجه است که روش بهای تمام شده در مورد اوراق بهادری به کار گرفته می شود که قابلیت فروش سریع ندارند . روش ارزش بازار را به شرح زیر می توان خلاصه کرد :

۱_ طبق اصل بهای تمام شده تاریخی سرمایه گذاریها در تاریخ خرید به بهای تمام شده در حسابها ثبت می شود .

۲_ بعد از تاریخ تحصیل ، حساب هر یک از سرمایه گذاریها به طور ادواری با توجه به ارزشهای جاری اوراق بهادر تعديل می شودا مبلغ تعديل شده تا پایان دوره بعد به عنوان ارزش دفتری سرمایه گذاری محسوب می شود .

۳_ در آمد شناسائی شده برای هر دوره شامل (الف) تمامی سود نقدی یا غیر نقدی سود سهام دریافت شده طی سال ، (ب) افزایش (کاهش) در قیمت بازار مجموعه سرمایه گذاریها طی دوره مالی که اغلب ناشی از نگاهداری اوراق بهادر است ، خواهد بود .

۴_ هنگام فروش سرمایه گذاری تفاوت بین ارزش دفتری و قیمت فروش به عنوان سود یا زیان تحقق یافته شناسائی می شود . در ارتباط با ارزیابی اوراق بهادر قابل فروش به ارزش بازار بحثهای فراوانی مطرح شده است که خلاصه نظریات موافقین و مخالفین استفاده از

این روش در زیر ارائه می شود :

۵_ نظرات مخالفین استفاده از روش بازار :

الف - ارزیابی اوراق بهادر به ارزش بازار اصل بهای تمام شده را نقص می کند و باعث می شود که ارزشهای موقتی بازار که به طور عینی نیز قابل تعیین نیست در ترازنامه ارائه گردد .

ب _ ارزیابی اوراق بھادار به ارزش بھادار اصل شناخت در آمد را مخدوش می سازد زیرا به جای این که در آمد هنگام فروش شناسائی شود ، هنگام تغییر در ارزش بازار شناسائی می گردد .

ج _ استفاده از ارزشهاي جاري به دليل عدم ثبات ارزشهاي بازار اوراق بھادار ، اثرات شدیدی بر سود (زيان) می گذارد .

نظرات موافقین استفاده از روش ارزش بازار :

الف - اصولا استفاده از روشهاي جاري به جاي بهاي تمام شده ، به ارائه اطلاعات مربوط تر منجر می شود .

ب _ از شناسائی بيش از اندازه در آمد که هنگام فروش سرمایه گذاري و از مقاييسه بهاي تمام شده به قيمت پايين با ارزش جاري حاصل می شود، جلوگيری می گردد .

ج _ از عدم رعایت و به کار گيری قاعده اقل بهاي تمام شده یا قيمت بازار جلوگيری می شود .

د - واحدهای تجاری می توانند با وجود رعایت اصل بهای تمام شده ، در مورد سرمایه گذاریها به گونه ای عمل کنند ه نتایج حاصله مشابه روش بازار گردد مثلًا ، می توانند سرمایه گذاریها را در مقاطع معینی که قیمت بازار آنها بالاست به فروش رسانند و مجددا به خرید سرمایه گذاریها مجبور اقدام نمایند .

حسابداری سود سهام

سود سهام آن قسمت از منافع واحد تجاری است که بنا بر پیشنهاد هیئت مدیره و تصویب مجمع عمومی بین صاحبان سهام تقسیم می شود . در مواردی که واحد سرمایه گذار تنها بخش کوچکی (مثلًا کمتر از ۲۰ درصد) از کل سهام متشره واحد سرمایه پذیر را در اختیار دارد .
کنترل و نفوذ واحد سرمایه گذار بر واحد سرمایه پذیر ناچیز است یا اصولا هیچگونه کنترل یا

نفوذی وجود ندارد . در چنین مواردی واحد سرمایه پذیر نفوذ یا کنترلی اعمال کند و تنها بخشی از سود واحد سرمایه پذیر که به شکل سود سهام اعلام و پرداخت می گردد به واحد سرمایه گزار تعلق می گیرد . بنابراین در چنین مواردی سود سهام دریافتی تقریبا بازده سرمایه گزاری است . در نتیجه واحد سرمایه گزار برای حسابداری سرمایه گذاریهای خود ناگزیر از بکارگیری روش بهای تمام شده خواهد بود .

تا زمانی که سود سهام توسط هیئت مدیره پیشنهاد و توسط مجمع تصویب نشود نمی تواند به صاحبان سهام پرداخت گردد . بنابراین واحد سرمایه گذار نمی تواند سود سهام را مانند سود تضمین شده اوراق قرضه ، هر چند که پرداخت نشده باشد ، در حسابهای عنوان در آمد شناسائی و ثبت کند . به طور کلی در آمد سود سهام را در یکی از مقاطع زیر می توان شناسائی

کرد :

- ۱ _ هنگام اعلام سود سهام (تاریخ اعلام) توسط واحد سرمایه پذیر .
- ۲ _ در تاریخ مشخص شده توسط هیئت مدیره برای تعیین سهامدارانی که سود به آنها تعلق می گیرد حتی اگر سهام مزبور بعدا توسط سرمایه گذار به فروش رسد .
- ۳ _ هنگام دریافت سود سهام .

باید توجه داشت که سود سهام دریافتی در تمامی موارد برای واحد سرمایه گذار به عنوان در آمد محاسب نمی شود . در برخی موارد واحدهای تجاری اقدام به اعلام و پرداخت سود سهام به میزانی بیشتر از سود خالص می کنند . در چنین مواردی ، مبلغ مازاد سود سهام اعلام شده نسبت به کل در آمد واحد تجاری تا آن تاریخ حاکی از برگشت سرمایه به واحد سرمایه گذار است که اصطلاحا سود سهام مازاد بر سود قابل تقسیم نامیده می شود . اصطلاح سود سهام به تنهایی عموما به مفهوم سود نقدی سهام است اما به طور کلی ، سود سهام را می توان به شکلهای زیر بین صاحنان سهام توزیع کرد :

۱_ نقدی

۲_ غیر نقدی

۳_ به شکل سهم

توزيع سود سهام تنها به شکل نقد و غیر نقد(به استثنای سود سهمی) بر داراییهای واحد سرمایه پذیر اثر دارد و مستلزم خروج دارایی از واحد سرمایه پذیر است .

سود نقدی سهام

سود نقدی سهم سودی است که واحد تجاری بالا فاصله بعد از اعلام (پیشنهاد توسط هیئت مدیره و تصویب توسط مجمع عمومی) باید به شکل وجه نقد پرداخت کند حسابداری سود نقدی سهام با استفاده از مثال زیر تشریح می شود :

مثال : شرکت خراسان در تاریخ ۱۳×۲/۲ سود سهام مربوط به عملکرد سال ۱۳×۱ را به مبلغ ۰۰۰ر.۸ میلیارد پیشنهاد و اعلام کرده است که در تاریخ ۱۳×۲/۳ نقدا قابل پرداخت است . ثبتیهای مربوط به پیشنهاد ، اعلام و پرداخت سود سهام به شرح زیر است :

سود انباشته

۰۰۰ر.۸

بدهیهای جاری - سود سهام پیشنهادی

۰۰۰ر.۸

ثبت پیشنهاد سود سهام در تاریخ ۱۳×۲/۲/۱

بدهیهای جاری - سود سهام پیشنهادی

۰۰۰ر.۸

بدهیهای جاری - سود سهام پرداختی

۰۰۰ر.۸

ثبت اعلام سود سهام در تاریخ ۱۳×۲/۲/۱ (پس از تصویب مجمع عمومی)

بدهیهای جاری - سود سهام پرداختی

۰۰۰ر.۸

بانک

ثبت سود سهام اعلام شده در تاریخ ۱۳×۲/۳/۲

ملاحظه می شود که حقوق صاحبان سهام (سود ابیانه) در تاریخ پیشنهاد سود کاهش می یابد . همچنین ، خالص دارایهها در تاریخ مزبور به دلیل افزایش بدهیهای جاری کاهش می یابد . کاهش وجه نقد در تاریخ پرداخت سود سهام ، به دلیل کاهش مشابه در بدهیهای جاری ، تاثیری بر خالص دارایهها نخواهد داشت .

سود غیر نقدی سهام

یک واحد تجاری ممکن است سود سهام اعلام شده را به صورت دارایهای غیر از وجه نقد پرداخت کند . دارایهها مزبور ممکن است سهام سایر واحدهای تجاری (سرمایه گذاری در سایر واحدهای تجاری) یا هر گونه دارائی دیگری باشد .

سود غیر نقدی سهام به ارزش متعارف جاری دارائی توزیع شده ثبت می گردد . طبق استانداردهای حسابداری هر گونه سود یا زیان که مربوط به تفاوت بین ارزش متعارف جاری دارائی و ارزش دفتری آن است در تاریخ اعلام سود سهام باید شناسائی گردد حسابداری سود غیر نقدی سهام با استفاده از مثال زیر تشریح می شود :

مثال : شرکت خراسان در تاریخ ۱۳۹۱/۰۷/۱ سود غیر نقدی سهام به مبلغ ۰۰۰ر.۳ عریال پیشنهاد می کند که پس از تصویب مجمع از طریق توزیع ۰۰۰ر.۶ سهم شرکت الف که جزو سرمایه گذاریهای شرکت خراسان می باشد پرداخت می گردد . ارزش دفتری سرمایه گذاری مزبور در تاریخ ۱۳۹۱/۰۷/۱ بالغ بر ۰۰۰ر.۳ عریال و ارزش متعارف جاری آن ۰۰۰ر.۳ عریال بوده است . سود غیر نقدی سهام در تاریخ ۱۳۹۱/۰۷/۲۵ توزیع می گردد . ثبتهای لازم به

شرح زیر است :

سود و زیان ابیانه ۰۰۰ر.۳

پیشنهادی (غیر نقدی)

ثبت پیشنهاد سود سهام در تاریخ ۱۳۹۱/۰۷/۱

بدهیهای جاری - سود سهام پیشنهادی

بدهیهای جاری - سود سهام پرداختی

ثبت تصویب و اعلام سود سهام (غیر نقدی)

سرمایه گذاری در سهام شرکت الف

سود ناشی از توزیع سرمایه گذاری به

صورت سود سهام

ثبت شناسائی سود ناشی از توزیع سرمایه گذاری به صورت سود سهام

بدهیهای جاری - سود سهام پرداختی

سرمایه گذاریها - سرمایه گذاری در سهام

شرکت الف

سود سهمی :

سود سهام را می توان به صورت وجه نقد ، دارایی غیر از وجه نقد یا به شکل سهم اعلام و توزیع کرد .

اعلام و انتشار سود سهمی علاوه بر این که تقسیم سود محسوب می شود اما در عین حال از مصرف و خروج وجه نقد از واحد تجاری جلوگیری می کند . در مواردی که سود سهمی منتشر

می شود واحد تجاری منتشر کننده ، حساب سود (زیان) انباسته را بدهکار و حساب سرمایه را بستانکار می کند واحد تجاری توزیع کننده سود سهمی در واقع بخشی از سود انباسته خود را به

سرمایه تبدیل می کند . بنابراین جزء داراییهای واحد تجاری محسوب نمی شود .

نحوه برخورد واحد سرمایه گذار با سود سهمی دریافتی :

هنگام توزیع سود سهمی ، سرمایه گذار نه بخشی از داراییهای واحد سرمایه پذیر را دریافت

می کند و نه این که سهم آن در واحد سرمایه پذیر تغییر می کند بلکه تنها تعداد سهام مورد

سرمایه گذاری افزایش می یابد . بنابراین دریافت سود سهمی از هر گروه سهام بدون این که بهای تمام شده سرمایه گذاری را تغییر دهد موجب افزایش تعداد سهام می گردد .

واحد سرمایه گذار هنگام دریافت سود سهمی هیچگونه ثبتی در دفاتر انجام نمی دهد بلکه تعداد

سهام آن که معرف میزان سرمایه گذاری است به شکل آماری افزایش می یابد و مراتب از طریق

یاد داشتهای همراه صورتهای مالی افشاء می شود . سرمایه گذاران اغلب ترجیح می دهند که به

جای دریافت سود نقدی سهام ، سود سهمی دریافت کنند . چنانچه سهام دریافتی به شکل سود

سهمی از همان نوع سهام تحصیل شده قبلی باشد ، پهای تمام شده هر یک از سهام مورد

سرمایه گذاری کاهش خواهد یافت . هنگامیکه سود سهام مورد سرمایه گذاری بفه فروش

می رود بهای تمام شده اخیر ملاک محاسبه سود یا زیان حاصل از فروش قرار خواهد گرفت .

نحوه برخورد واحد سرمایه گذار با سهام دریافتی به شکل سود سهمی از طریق مثال زیر تشریح

می شود :

مثال : شرکت خراسان ۱۰۰ سهم عادی از سهام شرکت الف را به بهای هر سهم ۹۰۰۰ ریال

خریداری می کند . در پایان دوره مالی ، شرکت خراسان ۵۰ سهم عادی به شکل سود سهمی

دریافت می کند . پس از دریافت سود سهمی تعداد ۲۰ سهم به جای هر سهم ۸۵۰۰ ریال

فروخته می شود . خلاصه عملیات مذبور از نظر شرکت خراسان به شرح زیر است :

بهای تمام شده	جمع بهای تمام شده	درآمد حاصل از	تعداد	بهای تمام شده در سهام عادی	ارزش بازار سهام عادی	ارزش بازار سهام ممتاز	بهای تمام شده سهامی عادی
۷۵۰۰ریال	۱۰۰۰ریال	(ارزش دفتری)	فروش سود (زیان)	۵۰۰۰ریال	۱۰۰۰ریال	۲۵۰۰ریال	۱۰۰۰ریال
۷۵۰۰ریال	۱۰۰۰ریال			۷۵۰۰ریال	۱۰۰۰ریال	۲۵۰۰ریال	۱۰۰۰ریال

بهای تمام شده سهام ممتاز

۱۲۲۵۰ر.۰۰۰ = ۱۵۰ر.۰۰۰ × ۷۵۰ر.۰۰۰

۱۲۲۵۰ر.۰۰۰

۷۵۰ر.۰۰۰

ثبت دریافت سود سهمی توسط سرمایه گذار با توجه به محاسبات بالا به شرح زیر خواهد بود:

سرمایه گذاری در سهام ممتاز شرکت الف

سرمایه گذاری در سهام عادی شرکت الف

نحوه برخورد واحد سرمایه پذیر با توزیع سود سهمی : واحد سرمایه پذیر سود سهمی را از طریق

صدور سهام اضافی و به نسبت سهام منتشره بین سهامداران فعلی توزیع می کند تاثیر سود

سهمی بر واحد تجاری توزیع کننده ، انتقال دائمی بخشی از مانده سود انباشته به حساب سرمایه

است . در این حالت مانده سود انباشته کاهش و مانده حساب سرمایه افزایش می یابد بدون این

که تعییری در دارایی‌های واحد تجاری توزیع کننده ایجاد می شود بنابراین اجزای تشکیل دهنده

حقوق صاحبان سهام پس از توزیع سود سهمی تعییر خواهد کرد بدون اینکه جمع حقوق

صاحبان سهام صادر شده در مقایسه با مبلغ ثبت شده به عنوان سود سهام برای سهامداران از

اهمیت بیشتری برخوردار است . هنگامی که تعداد سهام صادره و توزیع شده به عنوان سود

سهمی در مقایسه با کل سهام منتشره واحد سرمایه پذیر به حدی ناچیز است که نمی تواند بر

ارزش بازار سهام تاثیر قابل ملاحظه ای گذارد، واحد سرمایه پذیر باید سود سهمی را دست کم با

توجه به ارزش بازار آن ثبت کند .

مثال : سرمایه سود سهمی به میزان ۵ درصد سرمایه توزیع شود ارزش بازار هر سهم در تاریخ

مذبور ۲۵۰۰۰ ریال است . نحوه محاسبه و ثبت سود سهمی به شرح زیر است :

محاسبه سود سهمی :

تعداد سهام صادره

درصد سود سهمی

تعداد سهامی که سود سهمی را تشکیل می دهد

ارزش بازار هر سهم - ریال

مبلغ سود سهمی

ثبت سود سهمی :

سود و زیان ابانته

سود سهمی قابل توزیع

ثبت پیشنهاد و اعلام سود سهمی

سود سهمی قابل توزیع

سرمایه (500×1000)

$[500 \times 25000]$

ثبت صدور سهمی

با توجه به محاسبات و ثبت بالا ملاحظه می شود که ابتدا تعداد سهامی که باید به عنوان سود

سهمی توزیع گردد ، محاسبه می شود و سپس حساب سود (زیان) ابانته معادل کل مبلغ سود

سهام بدھکار و حساب سود سهمی بستانکار می شود . پس از تصویب ، حساب سود سهمی

بدھکار و حساب سرمایه (سهام عادی) معادل ارزش اسمی سهام منتشره بستانکار و حساب

صرف سهام معادل مازاد کل مبلغ سود سهام نسبت به ارزش اسمی سهام منتشره بستانکار

می شود . قیمت بازار سهام به منظور محاسبه و ثبت مبلغ سود سهام بکار گرفته شده است . در

برخی مواقع ، توزیع سود سهمی ارزش بازار هر سهم را به طور قابل ملاحظه ای کاهش می دهد

در این حالت ، سود سهمی بر مبنای ارزش اسمی هر سهم ثبت شود . اصولاً توزیع سود به شکل سهم تا ۲۵ درصد به عنوان سود سهمی بدون تاثیر بر ارزش بازار سهم تلقی می شود . در این حالت تبدیل سود انباشته به سرمایه باید حداقل بر اساس بازار هر سهم انجام شود . توزیع سود سهمی مازاد بر ۲۵ درصد باید به عنوان سود سهمی موثر بر ارزش بازار سهم تلقی شود . در این گونه موارد تغییر سود انباشته باید حداقل به ارزش اسمی هر سهم انجام شود (در مواردی میانگین مبلغ پرداخت شده برای هر سهم با توجه به ارزش اسمی سهام و صرف سهام ، ملاک ثبت قرار گیرد) . در ارتباط با درصدهای فوق باید توجه داشت معیار اصلی در مورد نحوه حسابداری از نظر واحد سرمایه پذیر میزان تاثیر سود سهمی بر ارزش بازار سهام است . درصدهای مذبور صرفا زمانی به کار می رود که تاثیر سود سهام به طرق دیگر قابل شناسائی نباشد .

مثال : سرمایه شرکت الف متشكل از ۲۰۰۰ سهم عادی ۵۰۰۰ ریالی است . شرکت الف در نظر دارد زمانی که ارزش بازار هر سهم عادی ۱۳۰۰ ریال است سود سهمی به شرح زیر توزیع کند :

حالت اول : توزیع سود سهمی به میزان ۳ درصد سرمایه اعلام می شود .
ارزش بازار هر سهم بعد از اعلام سود سهمی ۱۳۰۰ ریال است . (بدون تاثیر بر ارزش بازار)

حالت دوم : توزیع سود سهمی به میزان ۵۰ درصد سرمایه اعلام می شود . ارزش بازار هر سهم بعد از اعلام سود سهمی ۸۰۰ ریال است (تاثیر بر ارزش بازار)

حالت سوم : توزیع سود سهمی به میزان ۲۵ درصد سرمایه اعلام می شود ارزش بازار هر سهم بعد از اعلام سود سهمی ۱۳۰۰ ریال است (بدون تاثیر بر ارزش بازار)

حالت چهارم : توزیع سود سهمی به میزان ۲۵ درصد سرمایه اعلام می شود . ارزش بازار هر سهم بعد از اعلام سود سهمی ۹۰۰ ریال است (تاثیر بر ارزش بازار) . در این حالت نظر است

میانگین مبلغ پرداخت شده برای هر سهم منتشره قبلی، با توجه به صرف سهام و مبلغ پرداخت شده سهام ، ملاک ثبت قرار گیرد . حقوق صاحبان سهام نشان می دهد که ارزش سهام به مبلغ ۱۰۰ ریال و صرف سهام به مبلغ ۱۲۰ ریال است . ثبتهای مربوط به سود

سهمی در هر یک از حالات فوق به شرح زیر خواهد بود :

محاسبه سود سهمی :

تعداد سهام منتشره	درصد سود سهمی	تعداد سهام مربوطه	به سود سهمی	ارزش بازار هر سهم	ارزش اسمی هر سهم	میانگین مبلغ پرداخت شده برای هر سهم - ریال	مبلغ سود سهمی	ثبتهای مربوط به سودسهمی : (مبالغ به ریال)
تعداد سهام منتشره	درصد سود سهمی	تعداد سهام مربوطه	به سود سهمی	ارزش بازار هر سهم	ارزش اسمی هر سهم	میانگین مبلغ پرداخت شده برای هر سهم - ریال	مبلغ سود سهمی	ثبتهای مربوط به سودسهمی : (مبالغ به ریال)
۲۰,۰۰۰	%۲۵	۵,۰۰۰	۱۰,۰۰۰	۱۳,۰۰۰	۵,۰۰۰	۱۲۰	۱۲۰,۰۰۰	[(۱۰۰,۰۰۰ / ۲۰,۰۰۰) + ۱۲۰,۰۰۰]
۲۰,۰۰۰	%۲۵	۵,۰۰۰	۱۰,۰۰۰	۱۳,۰۰۰	۵,۰۰۰	۱۲۰	۱۲۰,۰۰۰	۱۲۰,۰۰۰
۲۰,۰۰۰	%۵۰	۱۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰	۲۰	۲۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰
۲۰,۰۰۰	%۳	۶,۰۰۰	۱۲,۰۰۰	۱۳,۰۰۰	۶,۰۰۰	۱۲	۱۲,۰۰۰	۱۲,۰۰۰

هنگام اعلام سود سهمی :

سود انباشته	سود سهمی قابل توضیح	(به ارزش اسمی)	صرف سهام
۷۸,۰۰,۰۰۰	۶۵,۰۰,۰۰۰	۵۰,۰۰,۰۰۰	۴۰,۰۰,۰۰۰
۷۸,۰۰,۰۰۰	۶۵,۰۰,۰۰۰	۵۰,۰۰,۰۰۰	۴۰,۰۰,۰۰۰
۷۸,۰۰,۰۰۰	۶۵,۰۰,۰۰۰	۵۰,۰۰,۰۰۰	-

هنگام توزیع سهام :

سود سهمی قابل توضیح

۲۵ر۰۰۰

سرمایه ۲۵ر۰۰۰ ۳۰ر۰۰۰ ۵۰ر۰۰۰ ۲۵ر۰۰۰ ۳۰ر۰۰۰

در مثال بالا فرض شده است که شرکت الف سود سهمی را هنگام اعلام ثبت می کند . بنابراین ، حساب سود سهمی قابل توزیع به ارزش اسمی هر سهم بستانکار می گردد . حساب صرف سهام نیز هنگام اعلام سود بستانکار شده است و هنگام توزیع حساب سرمایه طی ثبت جداگانه ای بستانکار می گردد . حساب سود سهمی قابل توزیع جزء بدھیها نیست بلکه بخشی از حقوق صاحبان سهام (سود نقدی سهام و سود غیر نقدی سهام جزء بدھیها است) می باشد از آنجایی که سود سهمی قابل توزیع (سود سهمی پیشنهادی) بدھی نیست می توان آن را بعد از اعلام لغو کرد.

مواردی در رابطه با سرمایه گذاری در سهام

برخی نکات که مربوط به خرید و نگاهداری سرمایه گذاری در سهام است تحت سرفصلهای زیر

مورد بحث قرار می گیرد :

۱_ تجزیه سهام (کم کرده ارزش اسمی سهام)

۲_ سرمایه گذاری در اوراق بهادر قابل تبدیل به سهام

تجزیه سهام

تجزیه سهام هنگامی مطرح می شود که یک واحد تجاری بدون این که سود انباسته خود را به سرمایه تبدیل کند یا مبلغ سرمایه ثبت شده را افزایش دهد سهم جدید اضافی منتشر می نماید و سهامداران هیچگونه وجوهی را در قبال سهام دریافتی پرداخت نمی کنند و داراییهای واحد تجاری قبل و بعد از تجزیه سهام بدون تغییر می ماند .

هدف از تجزیه سهام افزایش تعداد سهام است به طوری که ارزش بازار سهام کاهش یابد.

کاهش ارزش بازار سهام موجب می شود که خرید و فروش سهام بھبود یابد و سهام به مقیاس وسیع توزیع گردد. همزمان با افزایش تعداد سهام ، ارزش اسمی هر سهم کاهش می یابد. اگر

چه از نر صادر کننده سهام افزایش تعداد سهام با سود سهمی متفاوت است اما از نظر سرمایه گذار واقعا هر دو مشابه می باشد . در هر دو حالت سرمایه گذار دارنده تعداد بیشتری سهام نسبت

به قبل از توزیع سود سهمی و تجزیه سهام خواهد بود ، بدون این که بهای تمام شده آن تغییر یابد . نحوه حسابداری تجزیه سهام از نظر سرمایه گذار مشابه سود سهمی خواهد بود . به عبارت

دیگر تنها ثبت آماری به منظور ثبت تعداد سهام جدید دریافتی و محاسبه بهای تمام شده جدید برای هر سهم انجام می گردد . به منظور نشان دادن نحوه حسابداری تجزیه سهام از نظر واحد

سرمایه پذیر مثال زیر ارائه می شود :

مثال : سرمایه شرکت الف متشکل از ۱۰۰۰ سهم عادی ۲۰۰۰ ریالی است . شرکت الف در تاریخ ۱۳×۱۲ تصمیم می گیرد سهام منتشره را با ۴۰۰۰ سهم جدید با ارزش اسمی هر سهم ۵۰۰ ریال معاوضه کند . ثبت مربوط به تجزیه سهام در دفاتر شرکت الف به شرح زیر خواهد بود :

سرمایه - سهام عادی ۲۰۰۰ ریالی

(۲۰۰۰ × ۱۰۰۰) ۲۰۰۰ ریالی

سرمایه - سهام عادی ۵۰۰ ریالی

(۴۰۰۰ × ۵۰۰) ۲۰۰۰ ریالی

در برخی از موارد یک واحد تجاری ممکن است تصمیم بگیرد که تعداد سهام منتشره را به نسبت معینی کاهش دهد . این نحوه عمل تجزیه معکوس سهام نامیده می شود . هدف از تجزیه معکوس سهام افزایش ارزش بازار سهام است . در تجزیه معکوس سهام ارزش اسمی هر سهم به

میزان معکوس نسبتی که تعداد سهام کاهش داده می شود افزایش می یابد . از لحاظ سایر جنبه ها ، روش حسابداری تجزیه معکوس سهام تجزیه سهام است . نحوه حسابداری تجزیه معکوس

سهم از طریق مثال زیر تشریح می شود :

مثال : سرمایه شرکت الف متشکل از ۱۰۰۰۰ سهم عادی ۲۰۰۰ ریالی است . شرکت در تاریخ ۱۳×۰۱/۰۲ به تصمیم می گیرد ارزش اسمی هر سهم را به ۴۰۰۰ ریال افزایش دهد . ثبت مربوط

به تجزیه معکوس سهام به شرح زیر خواهد بود :

سرمایه - سهام عادی ۲۰۰۰ ریالی

(2000×10000) ۲۰۰۰۰۰۰

سرمایه - سهام عادی ۴۰۰۰ ریالی

(4000×5000) ۲۰۰۰۰۰۰

سرمایه گذاری در اوراق بهادر قابل تبدیل به سهام

واحدهای تجاری ممکن است در سهام ممتاز یا اوراق قرضه ای که تحت شرایط خاصی قابل تبدیل به سهام عادی است ، سرمایه گذاری کند . آنچه که در این مورد واجد اهمیت است نحوه حسابداری سرمایه گذاری در این گونه اوراق بهادر به هنگام تبدیل آنها است زیرا بهای تمام شده یا ارزش دفتری اوراق بهادر قابل تبدیل معمولاً با ارزش بازار سهام عادی هنگام تبدیل

تفاوت خواهد داشت . دراین مورد دو نظریه به شرح زیر مطرح شده است :

۱ _ طبق نظریه اول ، ارزش دفتری اوراق بهادر قابل تبدیل به سهام (۱) در تاریخ تبدیل به عنوان بهای تمام شده سهام جدید دریافتی محسوب و بنابراین هیچگونه سود یا زیانی هنگام تبدیل شناسائی نمی شود . طرفداران این نظریه معتقدند از آنجائی که رویداد اولیه (سرمایه گذاری در اوراق بهادر قابل تبدیل به سهام) مشخص کننده ارزش هر دو گونه اوراق

مزبور (یعنی اوراق بهادر و سهام عادی) بوده است ، بنابراین سرمایه گذار اوراق بهادر قابل تبدیل به سهام را با آگاهی کامل از ویژگی قابلیت تبدیل آن خریداری کرده است . در نتیجه تبدیل اوراق بهادر به سهام عادی یک رویداد مبادله ای متفاوت تلقی نمی شود .

۲- طبق نظریه دوم ، اوراق بهادر (سهام عادی) جدید دریافتی در تاریخ تبدیل به ارزش بازار ثبت و سود یا زیان ناشی از تبدیل نیز شناسائی می شود . طرفداران این نظریه معتقدند که یک رویداد مبادله ای جدید و متفاوت هنگام تبدیل رخ داده است .

اگر چه نظر دوم تا حد زیادی به واقعیت نزدیکتر است اما نظریه اول در عمل بیشتر مورد استفاده قرار می گیرد . موضوع اوراق بهادر قابل تبدیل در بخش دوم نیز مورد بحث قرار می گیرد .

تاریخ	شرح		
	روش بهای تمام شده (با فرض آنکه سرمایه گذار نفوذ قابل ملاحظه ای در واحد سرمایه پذیر ندارد)	روش بهای تمام شده (با فرض آن که سرمایه گذار نفوذ قابل ملاحظه ای در واحد سرمایه ای در واحد سرمایه پذیر دارد)	
۱۳×۱/۱/۲	الف	ثبت خرید ۴۰۰۰ سهم عادی شرکت سرمایه گذاری در سهام عادی ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال بانک ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال	
۱۳×۱/۱۲/۲۹		ثبت سهم شرکت خراسان از سود خالص گزارش شده شرکت ب که شامل ۱۰۰۰۰ ریال زبان غیر مترقبه است . $۴۳۰ = ۸۶ \times ۲۰\%$ $۵۰ = ۱۰ \times ۲۰\%$ $۴۰ = ۲۰ \times ۲۰\%$ دریافت ۴۰۰۰ ریال سود سهام ($۲۰ \times ۲۰\% = ۴۰$)	
۱۳×۱/۱۲/۲۹		تعديل بابت استهلاک بخشی از مازاد بهای تمام شده سرمایه گذاری (باستثنای زمین) به شرح زیر	

درآمد سرمایه گذاری ۴۰.۰۰۰	هیچگونه ثبتی انجام نمی شود	داراییهای استهلاک پذیر $۳۰.۰۰۰ = ۱۰ / ۳$
سرمایه گذاری در سهام عادی ۴۰.۰۰۰		استهلاک سرفولی $۴۰.۰۰۰ = ۱۰ / ۴$
		جمع ۴۰.۰۰۰